Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте - Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

(«СВЕТ») Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС Верховного Совета и Совета Министров Чечено - Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дени

№ 39 (5129).

ЕРА. 30 март, 1972 шу.

Мах 2 кап.

ПРОФСОЮЗИЙ ДОККХИЙ ДЕКХАРАШ

Боьх чакхбаьккхар СССР профсоюзий XV съезд. Итоган къамел отчет луча юкъагІа советски профсоюзаша чакхдаьхача гІуллакхий, хьалда программа белгалъяьй КПСС XXIV съездо хьалхашка оттадаь коммунизм хьалъяра декхараш кхочушдара дерригачу халкъо лоаттабеча къовсаме цар дІахо доалийдолча даькъа.

Профсоюзни форума берригача делано, цул решенеша, делегаташ дагча къамалаш кердача кибаша хьакъекхар партецен халкъан кица йохаргІорца цхьоагІа хилар, парте белгалдаь доккхий декхараш дизаза кхочушдие лоьрхІа советски хах хилар. КПСС ЦК съездага дахьийтача моршал тІа, КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева къамаьла тІа оттадаь декхараш шоаш болх беш дарде лувцен кхочашдеи тІайяр советски профсоюзаша. Съездо партена, цун ленински Центральни Комитета дош делар, социалистически Даьхен экономика дІахо дегІайоалдера оттаь планаш толлама кхоачашъяра, халкъа материальни хьали культурни боарин лакхбара, наха коммунистически кхетам балара меха къахьегамхоша шоай низи хьинари кходеш ца хилараз.

Вай общества вахаре боккхача лоархІаме я профсоюзаш. 98 миллион къахьегамхой шоашта юкъе болаш йола уж парте тешаме ког гІортолга, доалдарен кулгалдарен школа, коммунизма школа а хиннй латт. «Советски профсоюзий керттерча башхалонех цаІ сеназ латт аьлча, из латт, — аьлар съезде нов. Л. И. Брежнева. — ерригаобщество дегІайоалаеча производство айча, цун эффективность лакхъеча, халкъа боахама кулгалдеча юкъе цар юкъарчал доаниллаш хьинарен дакъа лоацаш хиларгва. Парте тешаме гІончи а профсоюзаш къахьегамхошта массакеме - ленинизма, социалистически патриотизма, пролетарски интернационализма идейшта тешаме хургболча уйлеина кхетам балара гІулакхи.

СССР профсоюзашта съезда Ленина орден кар — эгара дукхагІа нах чулоацача къахьегамхой организацеина социализми коммунизми хьалъяра гІулеиха, халкъа боахам дегІабоалабера планаш толаме кхоачашъеча кораргІдийна доаахий хІамаш къоабалдаь тІаецар. Профсоюзашка гІоала болхлой класса, къахьегача интеллигенцена, юрта боахама къахьегамхой йоккхача отряда денивча цу доккхача совгІато берриге советски нах декхарийла бу селханарчул дикагІа тахапи кхоанен болх бе.

КПСС XXIV съезда решенеш, ийслагІча пхе шера план кхоачаше къахьегамхой хьинар оарцагІдаккхара эшача средствей йІаьхий арсенал шоай доалакьа йолаш я советски профсоюзаш. Наьха творчески хьинар айдара теха метод я социалистически йах. ХІинарча хьалашка лоархІаме да йах парте экономически политика кеттерча лостамашка органически юкъар. Деш дола къамаьл яхь лелаеча коллективаша продукце дукхала хьоккамаш балхьа долеш лоаттабаь ца Іеш, продукци тІехаика хилийтара, средствашм материальни ресурсаш кхояра, кердадараш производства юкъехкхахьара, къахьегама оасарле лаккъноа а къовсам лоаттабара хьакъехьа да. Шийна тІадилла гІулакх чІоагІа бехкткахье хеташ хила веза хІара къахьегамхо.

Наьха инициатива хьакхоллаш дола керда меа дар хьаллацар, дьалха латта опыт шерагІа дІахьйкара — профсоюзий декхар а гІулакх а. СССР 50 шу дизара сийна апрель бетта коммунистически субботник де лына къахьегамхой коллективаша сина предложени къоабал а я, съездо болхлой, колхозхой, гІуллакхера наш, дешархой тІахьийкар цуниа юкъе хьинаре дакъа лацара.

Парте экономически политика чакхйоалача цунна хьинаре новкъостал де дезаш я профессиональни союзаш. Цар дерригапроизводственно-массови гІулакхаш Іилма-технически прогресс сихъяра лэттуш боаккхагбарболча тайпара вІаштІехьдоахаш хила деза. Новаторий къахьегама методаш хьаллацари дІайоаржари, кадрий квалификаци лакхъяр, Іилма-технически знанешта пропаганда яр, къахьегамхой экономически образовании хулга вІаштІехьдаккхар, рационализаторийи изобретателийи болам боаржабар — профсоюзни балха уж ерригз формаш хІанз эггара керттерча лоархІаме я.

Профсоюзий XV съездо белгалдаьккхар производстве дисциплина чІоагІъяра лоаттабу къовсам дІахо чІоагІбонза, къахьегамца коммунистически, цІена гІулакхаш хургдолаш кхетам балаиза барг ца хилар. Пролетарски хьисапе цига болаши доагІар дизаа хьадехаша хила деза социалистически дисциплина телаэраша, производства хьашташ териал ца деранца. Дика къахьегараши дика оамалаш ераши массане а къоабалбеши сий даши хургболя, хІаьта прогульщикаша, лодыраша, летунаша, брак ераша новкъостий гоамал хургйола хьал оттаде деза предприятешка, коллективашка.

Советски наьха вахарен балхен хьалашца, цар вахара хьалаца юкъарчал доацаш юкъаенна йола лоархІама функцеш тІеехкай профсоюзашта. Профсоюзни организацей доалахьа йоккха материальни база я культурнеи уначІелен салоІнгга, дарба далга, физкультурен спорти лелаелга Іалашдара. Йоккхий торонаш я цар общественни кхачи товбара а наха бытовойи культурни гІулакхаш дикагІа дара а.

Хьалхашка оттадеьча декхарех дикагІа лоархІадара профсоюзий организаторски балха боарам тІагІертта айде беза, цул стили методаши эргайоахаш тове, хІара организацеи авторитета дІснаеи чІоагІ де деза. Шоай берригача балха тІа цар ког гІортолга а ела нахах, къахьегамхой дукхагІа юкъеуза беза производственнии общественнии гІулакхашта кулгалдеча.

Дунен болхлойи профсоюзни болам кхотабара машари социальни прогресси бахьан шоаш лерригІа лоаттабеча къовсамца дунен халкъашта юкъера шоай авторитет лакхъяьй советски профсоюзаша. ДІахо а дегІакхула деза дунен халкъашта юкъера цар бувлемаш, из могга новкъостал де деза КПСС XXIV съездо белгалбаь арахьара политически вихь чакхбахарь.

Халдакза профсоюзий йоакхо ю парте, цар организацеша толаме болх бара хилаиза дергдоаца хьалаш хулийт. Доккхий декхараш хьалхашка уттаду цо профсоюзни организашка хержача коммунисташта, наьха шоаех бенна тешам беза лелабе Іомабу уж. Профсоюзашта дения деш дола кулгал толхе дезаш я партийни комитеташ, царна юкъе йола хІара коммунист. Цу организацие формальни член я воацаш, цул дерригача гІулакхашка хьинаре дакъа лоацаш хулга пингара хьа я дехаш.

Коммунистически парте кулгалца дІахо кхы а тІагІерттагІа кхотабергба советски профсоюзаша къахьегамхой ийслагІча пятилетка задание, КПСС XXIV съездо белгалъяь коммунизм - хьалъяра сийлахь-йоккхий планаш кхоачашъяра лоаттабеча къовсама.

(27 мартера «Правда» передовая).

КЕРДАЧА МОТТИГЕ— МЕХКДАЬТТА КІЕЖ!

Грозненски буруатохара балхий управлене бурувдеттараша боккха къахьегама толам баьккхар самардийнахь, 28-ча марта. Тараканов Петр Александрович керте латтача бурувдеттарий коллективо буруе тохаш хиннача Правобережни яхача моттигерча № 115 йолча скважинера мехкдаьтта йоккха кІеж техар. Скважинана 5348 метр буруе а теха цу моттиге мезозойски тІоапашка мехкдаьтта долга эггара хьалха гучадаьккхад цо. ХІанз дийнахьа буси скважино лу 840 тонн гаргга «Іаьржа доашув». Из да бурувдеттараша геологи дезача денна кийчдаь къахьегама совгІат.

Скважинана бурувтохача хана къаьстта дика къахьийтад мехкдаьтта кІеж тохача хана къахьегама вахте лаьттача Тасуханов Маде Эду керте латтача смена, бурувдеттараш Ахмаров Іиса, Сайхаев Делинбек, Бичаев Ахмад керте латтача сменаша.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешка

1972 шера 28 марта заседани хилар торговлен общественни кхачанк дешашта йолча Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссе.

Комиссе заседане дІадийгІар «Республике бахача наха торговии бытовойи гІулакхаш дара хьалахи КПСС XXIV съезда решенешка хьежжа уж тоадара дезарех» яьцие республика торговле министра нов. Ф. В. Мирчева, респотребсоюза председатела нов М. А. Мамаева, бахача наха бытовой гІулакхаш дара министра нов. Г. И. Инарзаева чьна доклаташка. Йийцар бахача наха Іу торговии бытовойи гІулакхаш дІахо тоадара тІаэрзаь, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето кийчъяь мероприятеш.

Дувцаш долча дешаех лаьнача преиешка къамаьлаш даьча комиссе членаша белгалдаьхар бахача наха торговии бытовойи гІулакхаш дара даькъера кхоачамбоацараш, уж дІададара де дезараш. Комиссе керттерча даькъе къоабалйир республика Министрий Совето оттаь мероприятеш. 1972 шера гулъергйола Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессега чоасІъйта уж дІачуьла могейяр.

Массазарча комиссе балла цига декал дьеар Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара нов. Г. В. Сидокина, Лакхехьарча Совета Президиума [illegible] болхлоша.

Грозненски химически комбинате № 17—18 йолча цехе 1956 шера дега болх беш а ух сурта тІа цоена гу аппаратчица коммунистка Симонкина Валентина Ивановна. Шин гІулакх дика дешар йола болхо а тешаме новкъост а шe хилар дІахьекхад цо коллективага. Цудухьа массане а сий ду Валентина Ивановний. Коммунистически къахьегама ударник яха цІи хьакхар цо комбинате хьалхарчарца. Дийнахьа задание массаза а тІехдоачаш цо. Сийлен грамоташ аьчай совгІаташ тайпа Валентина Ивановнайна комбината администраца.

СССР 50 шу дизара сийлена паргьяхара керда декхараш тІаийца къахьегаш я хІара Симонкина.

С. БУГАЕВА сур.

КЕРДА МАШЕНАШ КХАЬЧАЙ

Нохч - ГІалгІай транспортни управлене [illegible] Грозненски автотранспортни предприятега КРАЗ-256-Б маркагІа йола 7 керда машен [illegible] машенаш. ХІарина [illegible] болх беш хургъа карьероуправлени [illegible] управленега.

М. ЗАХАРОВ.

ХАННАХЬА УЙЛА ЙИЧА

Советски Социалистически Республикий Союз вІашагІъелла 50 шу дузача денна лакхача толамашца вакъабахара хьинар яхо ца дош къахьегаш ба вай республика юрта боахама къахьегамхой.

ХІанз эггара лоархІамегІа дар да, юртбоахама техника балхаш дІадоладе кийча хилар, дІадуаргдола фу лакхача кондицега дІа я кхоачадаь тоъаи боллаш Іалаш даь хилар, техникега шин сменагІа болх байтара механизатораш Іалашбар.

Уж гІулакхаш тохкаш хилар соукх деношка Шаьла района «Шалинский» совхозе.

Центральни усадьбе чувоалдаш гуш да хозача йоазонца кийчдаь пенгазет. Цун шкхьа рубрикана кІал издаь да: «Совхоза къахьегамхой, цІаккха а сий дожаргдац Даьхена дукхагІа ялат кхедара шийна из кхо па беш къахьегача сига! Лаьттанпара балхаш дикагІча агротехнически хана чеккхдара айде деналі».

Уж дешаш да боахаме социалистически яхье хьалха латтача механизатора С. Шахбиева, Дукха дар цу тайпара дола тІехьехамаш пенгазета тІа.

Эггара хьалхагІа ала дезаш да совхозе маккаш даха болабенналга. Уж ханнахьа даьха боалара вІашагІъеллай боахаме яхк агрегат. Механизатораша болх дІаболабалехьа уж хьагул а баь доацаш совещани йир, совхоза керттерча агронома. Белгалдир хІара агрегата де дезари лаьттанцарча балхий культура айлургйола накъаши. Цудухьа толамца чакхдаьлар къахьегама хьалхара да. ТІехкхоачашийр хІара механизаторо шай балха норма.

Хоьш ба совхоза кулгалхой удобренех боккха пайда балга. Цо хилдаш кхаьшка удобрени кхухьаш ба механизаториш хІаро а. Кхашка органически удобрени йоккаш итт машенцик 10 трактори я.

ИттлагІча марта дега 4000 тонн удобрени йаллай цар кхашка. МРО дача новкъостало вІаштІехьдалийтад из болх беш хила еза боахама техникех механизаторашн кхача балхашка хьожабе.

ХІанз совхозе къахьегаш 75 механизатор ва. Ужаш тоъаш баш шин сменагІа къахьегама процесс вІаштІехьаккхара. Цуна уйла еш ба совхозе. Цхьабараш трактористий курсашка Іомабеш ба, хІаьта училищера дийна баьшна вІебахка безаш а ба цхьаболла механизатораш.

Іин замалахь лаьттанца Іайна тІоадал дІакъовлаш я хІана совхоза цхьоалагІча отделенера шоалагІа бригада. ХІара дийнахьа заданеш тІехкхоачабіъерца белгалбаьнаб трактористаш Абдуллаев Салама, Мусаев Сейди, Акиев Ваха, кхыбараш.

Чудоалийташ хий дилла совхоза 394 гектар долча лаьтта. 932 гектар долча кхай тІа дІадийна гурахь дув ялат дайнал. Бакъда, Грозне хиннача республика хьажкІаш лелаерий совещане «хьалха хиннача тайпара дегІадоаладе хьажкІаш кхеяра гІулакх» аьнна баь тІахьехам хьалезача дагадехар совхоза специалистаашта хинна зе юхметтаоттаде йиш йола накъаш. Уж да дайкача ялата метта хьажкаш дІаер.

Еррига совхозе дІае лаьрхІа хьажкІаш 40 тонн мара яцар хьалха. ХІаьта уж дІаяергйолча майда тІа хІара гектара 3 центнер а тоссаш суперфосфат яхача удобренеца кийчдаьдар лаьтта. ХІанз кхы а хьалде дезаргда пхалга совгІа 35 тонн хьажкІий фу дІае дезаргдола яца. Ала дезаш да вы фу боахаме доацаш хилар. - Бакъда доацаш долча кантановна юртбоахама министерствера хьоаца елаш я ужаш. ДІае лаьрхІа хьажкІаш лакхача кондицега дІахкхачийта я. Силада цІенача помещенешка латтар цхьоалагІча класса дола кондицега дІахкхачийта кхыйолча культурай фу а. ДІадоасачул дукхагІа Галашдаьд из боаьйне, 400 центнер муха, 200 тонн баьццара горохех, 42 центнер люцерна.

Дика кийча яй совхоза шоалагІча отделене № 1 йолча бригада а бІаьстан балхашта.

— Еррагача тха тракторан бригада болх беш йолча 26 тракторах цхьаннха а ни болх ца беш ремонт ях ялазец, — яхаш дувц цу бригада бригадир волча А. Куприянова. Из бакъ а дар, хІана аьлча мугІарах тахкергдоацаш лаьтта а хьекха консерваци а яь латтача мохараша, сейлкаша, культиватораша, макхаша тешала дора цо аьнначоа.

Цу тайпара дикача хьала тІа дар центральни мастерске хьалхашка латта сурт а. Къаьстта бохаме я мастерске чура помещенеш, цхьаннахьа а елаш ца эгаш йола оагІнал, хьалтеха йоахк гойтаргва пособеш, чура сийрда я помещенеш.

Дукха хе я мастерскеш тоа еш 35-трактор тоа а яь мастерскера арахьакха.

Тракторашта еча ремонта дикалга хьожаш хилар мастерскеца хьалхехьа вІашагІъелла комиссе. Цунна юкъе бар механизаторий передовикаш В. Колосов, С. Хатуева, А. Ломакин.

БІаьстан лаьттанцара балхашта кийча ба цудухьа совхоза механизаторий цар техникех.

С. ДЖАМБУЛАТОВ.

Е. ФОК новкъоста Л. И. БРЕЖНЕВА тІоацу

28 марта КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева тІоаьйнар доттагІала визитаца вена Москве вола ВСРП ЦК Политбюро член, Венгерски революцеи болхлой - ахархой правительства председатель, нов. Ене Фок.

Новкъосташта Л. И. Брежневаи Е. Фокаи юкъе, укх шера февраль бетта ВСРП ЦК Хьалхара секретарь Я. Кадар Москве волча хана вІаштІехьбаьннача бартага хьежжа, беседа йолаш дийцар хьаьна лаьцу советско - венгерски [illegible] гІулакхаш дІахо дегІадоаладарехи кІоаргдераш доле лехаш.

Беседа еча хана [illegible] дІадагабаьлар арахьарча политически духен [illegible] актуальни проблемашта.

ДІа-юха дувцар бокъонца [illegible] [illegible] юкъерча [illegible] долча доттагІала хьалашкей чакхдаьлар вІашагІкхетар.

М. А. Шолоховна совгІат дІадалар

Советски литература дегІадоаладеча доккхий хІамаш карагІдуларах, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча хьинаре дакъа лацарах хьожаь Октябрьски революце орден 28 марта Кремле М. А. Шолоховна дІаелар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. В. Подгорне.

Даьхенно денна деза совгІат даьгъьла дувцаш, могаш-маьрша вахар, керда творчески толамаш дахар лоаш М. А. Шолоховна дег тІара лоаца баьккхар Н. В. Подгорне.

Из деза совгІат шийна даларах М. А. Шолохова баркал аьлар КПСС Централни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительствана.

(ТАСС).

Фоторепортаж

ХА ЙОА ЦА ЕШ

Дуьнела яр укх шера юрта боахаме къахьегамхошта шийлача Іано тІаоттаяь халонаш. Цудухьа дІайхача деноех бокъонца пайда ба лаьрхІар. Урус-Мартана района «Красноармейский» совхозе. Кхашкара балхаш дІадоладалалехьа беррига механизаториш гул а баь яьча совещане белгалдаьхар кхашка дерголча балхий культура айара де дезараш, механизаторий къахьегамкара материальни моральни безам совбоккхара мероприятеш вІаштІехьъяьхар.

Цу тайпарча кийчонах дІадолалар совхозе лаьттанцара балхаш. Тайп-тайпара культураш дІае лаьрхІача 1400 гектара тІа яхо ди даланехьа тІоадал дІакъайлар кхаш лелаеяраша. Эшшача боараме Іалашдаьд боахаме бІаьсте ючча культурай фу а.

БІайха хьежача малха вІанараша тІеттаю цхьаннахьера тІаьда кисача лаьттан тІара Іи-

Бакъда дукхагІдола лаьтта тІехалехьера доаъа а денна сайса а сайса латт. Гаьнара хоа цхьаннена тІехьа шоллагІъяр а йолаш мугІарагІа йолхача тракторий тата. Уж я совхоза цхьоалагІча отделенера культиваци еш йоахка агрегаташ. Къаьстта безам тІабода цар беча балха. Нийса да дискай мугІараш. Ийъ агрегат я такан культиваци еш. Трактораш тІа болх беш ба совхозе цІи хеза бола механизатораш Цокаев Саіид, Хатуев Хета, Атиев Шарпуддин, Гебоев Сулейман. Заданеш тІехкхоачаш а еш хІара дийнахь 20 гектар лаьтта культиваци ю царех хІараме. Лоаннача агротехнически хана чакхдаха лерхІ кхашкара балхаш совхоза кулгалхошеи специалистошеи. ЛаьрхІар толамца кхоачашдара, механизаторашка вехьа за йоа ца яйтара, ела трактор цу сахьате тоайра, хьмдола гІалат дІадаккхара кхуй тІа техника я массе хана дежуриъ ден, хІаьта тракторашта доагораца заправка а кхай тІа ю.

Культиваци еча агрегаташта тІехьа доахъяра горох дІаоеш ба тракторист Б. Баймурзаев, сеялщикаш Т. Бекбулатов, Х. Ошбулатов, Х. Джамбулатов. Еррига а 230 гектара тІа дІае еза из культура. ХІара дийнахь юкъера лаьрхІача 60—70 гектара тІа горох дІае кхебу механизатораш.

— Оала дош деннад еррига а горох даь дийнахь дІае, — йолх трактористаш Б. Баймурзаевна. ХІаьта оалош лаьрхІар толамца кхоачашдара хьинар кхоадергаш оаха.

Лакхерча сурта тІа: культиваци еш ба трактористаш С. Цокаев, Х. Хатуев, М. Атиев, С. Гебоев.

Лохерча сурта тІа: Б. Баймурзаева агрегат горох дІаоеш а.

Д. САЛМАНОВА текстъ
И. ПЛИЕВА суртащ.

15 апреле—Ерригсоюзни коммунистически субботник

Субботник дІадоладаьд

Укх деношка Грозненски локомотивни депо эксплуатаци цеха болхлой юкъара собрани хилар. Цига цар къаллаьцар Ерригсоюзни коммунистически субботник дара моехачашех Грозненски вагонникашен даь кхайкарал. Из патриотически инициатива хьаллаьцача тепловозий берригача водителаша лаьрхІар укх шера 15 апреле субботнике берригаш а балха арабовла. Де дезача балхий план оттаяьй. 25 марта денз 15 апрелага кхачалца локомотивни бригадаша дІа-юха югаргья 125 беза мухь тІаболя поезд, царех 50 кхоадаьча доагора чотах. ХІаьта балхара мукъаболча хана ремонт ергья бархІ тепловоза, кходаьча доагора чотах дІа-юха бихьаля халкъа боахама мухьахи тепловозашта ремонт ераки хьадоагІа ахча ийслагІа пятилетка канал хьалха кхоачашъяра йолча фонде хьожадерга.

Коммунистически субботник дІадоладаьча тепловозникаша къаьстта дика къахьег укх деношка. Масала, дІадахача кІирандийнахь Дербентера Грозне № 5 йола скори поезд воалаеш вІаккхаьхар коммунист Селиджиев Борис. Цу рейсагІ доагІари кходаьча 100 килограмм дизельни доагорах дари субботника чота тІа дахьа лаьркІар цо. Иштта субботника чотах рейсаш яьй тепловозий машинисташа Емельянов Михаьила, Коваленко Александра, Горбачев Ивана, Боршев Владимира, Липшин Ивана, кхычар.

Дукха машинисташи, цар гІончаши бахаб кходаьча доагора чотах беза мухь тІабола поездаш ийла, царна юкъе ба: машинисташ Андреев Валентин, Карпенков Иван, Беликов Вячеслав, кхыбараш.

Г. АНОХОВ.

Хьинаре къахьегаргда

Ерригсоюзни ленински субботника кийчо еш ба Ачхой - Мартана районерча «Орджоникидзевский» совхоза къахьегамхой.

15 апреле соьмий гаьнаш йоІаш, царна кІир тохаш лаьттана обработка еш, соьмий бешамашта зедеча садоахкача хІамашта дукхьала молхаш тохаш, бІаьсти юв культураш дІаюш, ферма, контора гонахьара территори цІенъеш хургба совхоза 400—500 сег.

КІезигагІа дале а эзар соьма бІухаш дергда цу дийнахь. Даьнка ахча ийслагІча пятилетка фонде дІачудала лерхІ совхоза къахьегамхоша.

М. ДАЛАКОВ,
Ачхой - Мартана района «Орджоникидзевский» совхоза директор.

СССР хьаяь 50 шу дизарга

ПАРТЕ ГАНЗ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ — СОВЕТСКИ ХАЛКЪИЙ БАРТТАЙНАЧА ДЕЗАЛЕ

Коммунизм хьалъеча партенен советски халкъан хьалхашка латта доккхийн воалхапен декхараш кхочашдеча доархIаме дакъа кхоек кулгалдеча кадрашка. Уж хIамах ца йоалаш, инициатива йолаш, массаш оршагIъяха хоош хиларах тийша да толам баккхара гIулакх.

В. И. Ленина белгалдаьккхад, парте ший политика чакхъяхи йиш хургъяц, нагахь санна кадраш хьахоржаши уж кхетаса даим болх ца бойя, яхаш. «Беррагача балха ларо латт, — яхаш ладабья В. И. Ленина, — нах хьахоржараки тIадилла гIулакх кхочаш мегта ду хьожаш тIахьожам доаттабараха».

Вай парте деоригача исторе, СССР социализми коммунизма хьалъеча Iоеьча серигача опыто ца ленински положени бакъйолга хьагойт.

Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистическа революци котъяннача тIехьагIа Советски пачхьалкхен кулгаллу ниц а хале дIаотт вай парти. Мехка кхеле керла коммунистически обществе хьалъяраx бола беррига белктокхами шейна хьатIайицар цо. Керлача хьало партегара хIадийхар кадраш хьахоржалгеч пачхьалкхен, боахама, гIеми, кхича балхашка уж хIахьожаелгеи цо ший бе доллийга. Кадрай доп партийни кулгалдара меттел пачхьалкхен кулгалдара дакъе а эггара лоархIамегIа йола проблема хинна дIелттар.

«ХIанз доал болхлой-крестьянски пачхьалкхенга да, — аьнна В. И. Ленина, — хIьта ца декхаройла я боахам кьалбеча эша дикагIбола болхлой, специальни а моттигера а юкъерен пачхьалкхени масштабегIа бола администраторашп организаторий хьежабара, уж хьахержаеа гIулакх шерра, планомерно, дIахадалша гуппи оттадеь. Цу гIулакха, белгалдаьккхад во хIало, хIораш меттал дукха бетташи шораш ца керда общественни класс хьалха боалонсы кьалсн тоIаьь ньлая класс керлача хьалешка хIатаоъешна, гIулакхаш дайза, шийна юкъера организаторащ хьакерча ялалехье.

Советски пачхьалкхен ерригаца заейьшка кадраш хьожаера лоархIаме хьаст хиннаб коммунистически парти. 1919 шера март бетта хиннача РКП(б) VIII съезда белгалдаьккхад партийни шоаш кийса дIа-юха декъар толак боаккхарглиларах бола керттера тешана социализм хьалъяра лоархIамеча декхарех цаIа да, аьнна. Съездо декхар оттадеш — керда эзеоаш бола парте дикагIбола болхлой пачхьалкхен управленена юкъеоаа аьнне.

1913 шера пачхьалха Россе 190 эзар мара хиннавац лакхерен юкъерен образовани йола специалист. ХIанз мехка халкъа боахамен культуран тайп - тайпанча доаргалонга боих беш 16 миллион специалист да, цу дакъе 6,5 миллион тоегIа лакхера образовани йолаш. Дукха тIа хьм шохк беш инженерий, лорий, агрономий, хьехархой, Iилман болхлой дукхаlга диллача СССР шйсбалз могаргдолаш.

Гергара чIоагIа дегIаухар халкъаш къамий республикашка, цу дакъе Нохч - ГIалгIайче а.

Советски Iаьдало Нохч - ГIалгIай къахьегамхой мукъабаьхар ла йиш йоаеш халачен къизачен эксплуататорий Iазапах, общественно - политически вахара дерригача доакъоника, боахамя культурен хьалъеча къамий бокъонаш цхьатаора ца кулийталга дIадаьккхар, кадраш творчески дегIаахара деоигга хьалеш хьедно.

ХIанз вай республика партийни, пачхьалкхен, боахама балхий деррегач доакъошка квалифицированни болхлой болаш ба. 1970 шера хиннача перепися даниех республике болх беча наха юкъе 50 эзар соегIа специалист ва. Цу дакъе 20 эзар лакхерен 30 эзар юкъера специальни образовани йолаш.

Лакхбеннаб болхлой, колхозхой, интеллигенце политически сакхетам, образовани, профессионални хийча. Халкъа юкъера хьа а кердаш партийни, советски, боахама ерригача участкашка тIадиллача гIулакхах дика ца йоалаш бола кулгалхой балха хьежабу областной партийни органхаше.

Республикерча КПСС горкомийи райкомийя секретарех 44 процент барам болхлой, колхозхой болаш къахьега болабеннаб.

Укх тIеххьарча шерашка доккхий хуйцамаш хиннад тайп-тайпарча балха сферай кадрай составе юкъе.

ХьалхагIба вай КПСС обкома номенклатура юкъебоагIа болхлой. Нагахьа санна 1940 шера номенклатурия болхлошта юкъе болча нахах лакхера образовани йолаш 9,4 проценти юкъера образовани йолаш 27,4 проценте хилнабале хIанз 80,1 процент лакхерен 12,9 процент юкъерен образовани йолаш ба. Цу хана 51,8 процент болхлой юкхьанцара образовани йолаш бар, цудукъа кадрай образовани лакхьара гIулакх эггара керттерча декхарех цаI лоаркIеш дар. Юкхьанцара образовани йолаш кIанз КПСС обкома номенклатуре цхьаь цаI кулгалхо вац.

Къаьстта бехктокхаме декхараш хьалхашка латт партийни кадрашта. Парте лоархIам лакхбалар, коммунизм хьалъеча цуи ваиаяи чIоагIлагIа хилийтар дукхача дакъе парте кулгалдеча кадраша беча балхах, цар массаша леладу гIулакхаш тоаддах тийша да. Нагахье санна парте XVIII съезд хилалехь республика КПСС райкомий секретарашта юкъе лакхера образовани йолаш нагагахье сар мара хиннавац хIанз царех 95,2 процент тулаш аьха ба, хIьта ах гарга берашп — партийни школаш. Практически хIара КПСС горкомен райкомен секретараштa юкъе инженер, экономист е юрта боахама специалист ва. Иштта тоаенкай горкомийи райкомийи отделай заведующей, инструкторий, кхыча бехктокхамеча болхлой состав а.

Хьалха хинначарца нийсбича дикка тоаеннай юкхьанцарча партийни организацей секретарий состав а. Цу посташка хьежабу дикка кийчбеннеа наха сий теши бола коммунисташ. ХIанз парторганизацей секретарех 92 процент гарта бараш лакхера е чакхъаккханза лакхерен юкъерен образовани йолаш ба, дуккхачар партийни школаш яьхай.

Коммунизм хьалъяра доккхийн белктокхамей декхараш кхочашдеча кIезига лоаохIам болаш ца къахьегамхой депутатий Советаш, профсоюзаш, комсомол. Из белгалдаьккхад шйй решенешка КПСС XXIV съездо а. Республика партийни организацешца боакча теркам тIаухнйт советски, профсоюзни, комсомольски органий кадрай состав чIоагIъяра. ХIанз райисполкомий председателек 94,7 процент лакхера образовани йолаш ба, царех дуккхабараш халкъа боахама тайп-тайпарча доакъой специалисташ ба. Иштта лакхбеннаб профсоюзни, комсомольски болхлой дешара барам а.

Iалашмате боккха теркам тIаухийт парте моттигерча къамий кадраш кийчъяра. ХIанз КПСС райкомийи горкомийи секретарех 47,4 проценте городийи районийя исполкомий председателех 69,4 проценте моттигерча къамий вакалеш ба. Кхыча партийни комитетийн исполкомийи болхлоех ахкал соегIа бараш нохчийн гIалгIайн ба.

Мехка тайп-тайпарча республикаша цахадлаш дIа-юха хуш квалифицированни кадраш. Дукхача къамех латта Советски пачхьалкхе дегIадра опыто хьахьокх кеппаша мехкараша санна вIаши новкъостал ца доаттадеча производительни низаш рационально дегIадоалале, беррчгача мехка а къаьст-къаьстача республикай а хьайтеш цхьан тердела Iалашде ... хургйоацалга.

Республика партийна организаци боккхача доархIаме хеташ лелаяу кхалнагий кулгалдеча балхашка хьежавар гIулакх. «Сийлахь йоккха почин» яхача ший статья тIа В. И. Ленина ... ... болча болхлоштах ... юкъе ... дукхха дуккхагIа а организаторски таланташ».

ХIанз республика ... аппарата юкъе болх беш ... кхалсаг а, царех 420 моттигерча къамий вакалаш. 10 кхалсаг парте райкомий секретарашта, райисполкома председателаш болх беш я.

Дукха ду республике кадрашта кхетам балара гIулакхь. Укх тIеххьарча кхаь шера 807 партийни советски болхлойо лакхера партийни школаш, общественни Iилмай Академи, лакхерча партийни школашка йолча партийни советски болхлой кийчбара курсаш чакхъяьхай. Цу дакъе КПСС обкомерча курсашка шоай знанеш лакхъеш, хиннав 606 КПСС горкомий, райкомий, районие исполкомий белктокхамерча болхлоеxи юкхьанцарча партийни организацей секретарехи хила 606 саг.

Бакъда КПСС XXIV съезде белгал малаккхара дешара боарам лакхбара керттера метод хинна а хинна хург а я хIаране ше шийца болх бар. Вахара тIехьа ца йисар дукха вай кадраш даим дешаш, шоай идейно - теоретически боарам лакхбеш. Iилманех хьалха латтача практикан кагагIдаьнар довзаш хила еза.

Кадрашцара болх, уж хьахоржар, балха дIанийсъяри царна кхетам балари гIулакх ший балха юкъмоттиге лоаттаду парте. Кадрашцара болх тоабара боккхача лоархIаме я КПСС XXIV съезда, парте ЦК Пленумий решенеш, иштта «Эстоне Компарте ЦК кулгалеча кадраща беча балхах», «Промышленносте кулгалду кадраш хьахоржаш, балха дIанийсъеш, царна кхетам луш КПСС Волгоградски обкома беча балхах» аьнна дола КПСС ЦК сонамаш, кхыдараш.

Республика партийни организацеша кадрашца беча балха дуккхагIа теркам тIаахийта яьнаай. Кадраш хьахаржарен царна кхетам баларен доцаш дуоц парте обкома, горкомий, райкомий пленумашка, бюрошка, партийни собранешка. Партийни организацешца дукха даьд партийни, советски, боахама балхий ерригача участкашка опыт йолея дика кийчбаьа кулгалхой шийтара.

Боахамц культурен хьалъеча ерригача доакъошка нийслагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхочашдаьра доккхий декхараш хьалхашка латт вайна. Цу хулай КПСС XXIV съездо белгалдаьккхад, «В а й н а ... дикача профессионални кийчонца цхьанна лакха политически сакхетам а болаш, гIулакх довза а доаш экономикех культурен дегIаккхалара доаш кхестадурдоай хIанара доал дара методаш йовзаш бола нах».

Кадрашцара болх боккха кулгалам болаш ба. Из теркам тIабилхийта, цахадаши хьалхашка латта декхараш кхочашдара тIабоабаьи бе беза. Кадрашцара бола тоабарех тийша хурга республика экономика, культура дIаяо дегIайоалаери, къахьегамхошта коммунистически кхетам баларен парте хьалхашка оттадаь декхарех толамца кхочашдалга.

Вай мехка массарашка доал халкъаш лакъадола доккхачаа сийрхачен датана — СССР хьаь 50 шу дизара.

Юбилейне кийчлуча деррача доккхачен хIамнгачен хьанаша цIахьа а дIахьокх ленински парте гонахьа шоаш цхьоагIо йолаш, кхотадешеш интернациональни принципашта тешаме долга. Декгара - делга чIоагIлуш йолча цхьоагIонахи халкъий доттагIаллаи латт коммунизм хьалъеча вай йоакхарийола керда котaлонаш.

В. ВАРЛАШКИН,
КПСС обкома организационно - партийни балха отдела заведующи.

Республике гIишлош хьалъеча нагахь участок яи «Чечингсельстрой» треста Лемешко Николай Кондратьевич керте латтача аьшкабетоэа конструкцей завода болхлоша арахеца гIишлой материалаш дIа ца кхоачаш. Уж дукхагIа хилийтара къовсам а лоаттабеш Советски Социалистически Республикай Союз хьаьь 50 шу дузача денна сийленца накъабаха лерхI цар. Товарни продукци арахецарен цунна реализаци ярей пятилетка шоллагIча шера хьалхарча квартала план ханал дукхха хьалха, 20 марта, кхоачаш а цо дика къахьегама совгIат кийчдир по СССР профсоюзий XV съезд хьайийллеча денна. Укх юкедисача деношка вай республикерча гIишлошъераяка завода коллективо дIакхоачийтаргья 50 эзар сома маьха аьшкабетона изделеш, кхийола материалаш.

Завода болхлошта хьокхам телаш массаза хьалха латт коммунистически къахьегама ударникаш арматурщикаш Хамидов Ахьмад, Шишкин Николай, токарь Пугасин Борис, формовщицаш Мацкиева Аймани, Воробьева Мария, кхы дуккхабараш. Цар шоай сменин нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

СУРТА ТIА: токарь Б. Пугасин ший воIа В. Пугасина токара говзал Iомаеш ва.

И. Плиева сурт.

ГОРОДО НОВКЪОСТАЛ ДУ

Ножай - Юрта школа - интерната укх шера цIаькха цIи а чиека аьгар.

Вокъаь цхьаь битанзар интернаташ г. Грознерча школай дешархоша. Ловман района школа-интерната дешархошта лаьрхIа учебникаш, тетрадаш, школьни кабинеташта оборудовани, библиотекана лаьрхIа художественни литература гулдеш ба города дешархой. Иштта Грознерча № 21 йолча школа дешархоша Ножай-Юрта интерната дешархошта лаьрхIа хIанзале вIашагIтехей шин бIаь книжка дола библиотека, 80 учебник.

М. РАШИДОВ.

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦА

«Производства резервех пайда эцилга тоадарен халкъа боахаме экономе режим чIоагIъярех» хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо хинначул тIехьагIа дукха балхаш даьд «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша производства резервех бизза пайда эцара экономе режим чIоагIъярех.

Из лоархIаме документ арадаьнначул тIехьагIа цхьа объект дIайоаккхаш юкейисача материалех шоазагIа пайда ийбе бола баьб тха управлене. Товарни продукци кийчъяра технологи тоалой, материалий учет лелаелга тоадаьд. Дукха мероприятеш чакхйоах электроэнерги, йовхала энерги, доагор, мехкдаьтта, газ кIезигагIа доргдола гIулакх дара. ХьалхагIа пайда ца эцаш хинначa резервех пайда эцарагIа дIадахача шера пачхьалкхена кходир 24 эзар сом, 1200 тонн мехкдаьтта. Материалий кхомбарн хьурматлари тохкаш юкъара хьажар хиннача хана кийч а ль производствана юкъейихьар шера производствана 45 эзар сом пайда бу 125 рационализаторски предложени. ЛаьрхIачул совгIа кхояьй 785 гигакалорий йовхала энерги, 1430 эзар киловатт-сахьат электроэнерги.

Иштта уж мероприятеш чакхъяхарагIа тха вIаштIехьдаьлар соахк планагIа лаьрхIачул совгIа 11,9 эзар тонн мехкдаьтта даккха, хIьта планагIа лаьрхIачул совгIа реализаци ль продукци 279 эзар сома маьха хилар. Уж чакхйоахача дакъа лаьцар управленерча ерригача цехий, служебай коллективаша, болхлоша, инженерно - технически болхлоша.

Цхьабакъда, «Горскнефть» НГДУ коллективо даьха толамаш дика дале а, цIенхашта кхоачамбоацараш нийсденнад цун балхаца. Шахо йодача хана уж ца нийсдалийтара хетаьяр укх денойка цу управлене хинна мехкдаьттахой собрани. Скважинашта капитальни ремонт яра болх хьалха санна эсала лел цига хIанз а. Царна ремонт еш йола цех къаьнача оборудованеца болх беш я. Цудукъа цун хьоккамаш доха да. Ди тIехьа лохагIа хул цун къахьегама овсарле а. Скважинашта капитальни ремонт е бригадаш Iалашъяьнц дикача специалисташца. Цудукъа скважинерча оборудованена ремонт еш беттаи доах. Дадахача шерашка № 51 йола скважина сетевой графиках хьалийр. Цох боккха пайда баьлар. Цхьабакъда, хIанз цу графиках скважина хьалъеш яц. Скважинаш вIашагIъехкача юкъе кхахьйи прогрессивни кердадараш, тоьаш хилац грузоподъемни оборудовани.

«Горскнефть» НГДУ йоацаш я производственни гIулакхаш ду база. Цу гIулакхо чIоагIа тIехьатетт мехкдаьттахой болх. Хьалха бурувтохара балхий управлене хинна турбай база НГДУ хьаенкай, цхьабакъда из болх ца беш латта ах шу дизад, хIана аьлча цун оборудованена ремонт яц. Цу гIулакха бехке ба проектни отдела бюрой капитальни гIишлошъеча отделен кулгалхой. Производственни зданештех сооруженештех ремонт яра кийчъе еза смета дIа-юха а тетташ кийч ца еш я.

Хозспособа дIа керда объекташ хьалъяра болх а чIоагIа эсала лел тха управлене, гIишлошъечарча балхашта механизаци яра гIулакх тоеза дитад, кьайнача методах хьалъю гIишлой. Хьалха хинна «Пионер» яха крани ленточни транспортерий управлене баланса тIара дIаькай, хIьта цар метта кердалраш Iалашъяьнц. Цудухьа хьалъеча гIишлошка дIаболда мах планагIа боагIачул дукха а лакхагIа хул.

Тха управлене ерригача служебайн цехийи болх ритмично дIабахийтаи транспорташ уж Iадашъяра гIулакх эсала лелаpo a. Транспортни цех НГДУ-х дIакъоастаяр чIоагIа Iатихъар тха балха. № 4 йолча автотранспортни коллективо йоагIачул дукхха а кIезигагIа хьежаш тха управленена машенаши тракторащи. Цул совгIа хьахьожаль машенаш тIехьаюлаш хьаух. Из бахьан долаш Пауриги автобоахамера, город Орджоникидзера машенаш еха езаш хул тха управлени. Дукхача моттигаш нийслу хьожаль хьеначаа транспорта водителаша баьчул совгIа болх дIаляэбаьлга шоашта ховшшехьа служебай кулгалхоша путевкаш тIа кулгаш ладеш. Дахо йодача хана ла мегаргдоле гIулакх дац из.

Тха управлене мехкдаьттахой болх чIоагIа тIехьатетт материалашца, оборудованеца, инструменташца мехкдаьттахой Iалашбара гIулакх эсала лелар о. Снабженцаша ханнахьа заявкаш телац, тха заявкаш кхоачашъец. Хьахьожаль материалаш ханнахьа хьаккхахьац, хьаенараш нийса дIа-юха ехьац.

Слесарни шисош инструменташ, кхыараш цхьаккха учет а йоацаш дIател болхлошта, цудухьа каст-каста уж йов. Мастераша, механикаша йоагIаш йола учет а ца лелаеш хьулаль дIеттаяь лоаттаю чIоагIа эшаш йола оатхалаш, цхьа аварийни гIулакх ца хилча хьагучалхац уж. Цу гIулакхаша лакхъяьлийтац къахьегама овсарле, дукха балха за воьа йоаю.

Халача балхашта механизаци автоматизаци яра дакъе а кIезига балхаш даьд тха управлене. КIезигдаь а чакхдаьхача балхаша дика пайда баьб. Дукха ахча дIадахийтад НС-1, НС-2 яхача мехкдаьтта паркона, кхыйолча объекташта автоматизаци яра, цхьабакъда цох боалаш пайда бац. Тахан а тIехьа скважинашкара мехкдаьтта дут хьайнйча мерникаша. Эсала лел корда техникен дикагIйола опыти производствана юкъейихьар а.

СССР 50 шу дузача денна сийленца накъабахара ерригa шоай торонаш оарцагIъяха лерхI управлене мехкдаьттахоша, укх шера план дерригача технико - экономически хьокхамашца диллача толамца кхоачашъергья цар. Скважинашта капитальни ремонт еча бригадай болх кхетамца вIаштIехьа а баьнна дикка кIезигъергья болх ца беш йоаю балха хьа, сихагIа чакхйоахаргья мехкдаьтта тIоанашка хий чуахийтара мероприятеш, дукхагIа хьадоаккхарга мехкдаьттен гази.

Экономе режим чIоагIъярех халкъа боахаме резервех пайда эцарех болх лакхача дагIа тIа баккха безаш ба. Цхьайола мероприятеш чакхъяхарах доалаш дац из. Плана юкъеяхьа еза хIанз йолаш йола резерваш меттал, гучайоаха кердаяраш а. КПСС XXIV съезде белгалдаьккхача тайпара комплекски тайпара къастаде деза уж дешаш, кIоаргагIа тахха еза чура резерваш. ТIаккха вIаштIехьдаргда укх шера план а нийслагIча пятилетка план а ханал хьалха кхоачашде. Къахьегама овсарле лакхъяра шерагIа йоаржае еза мехкдаьттахошта юкъера социалистически яхь, лакхъе еза производства эффективность, хьадоаккхача мехкдаьттаген газаген дIабода мах лохагIа хургбола гIулакх вIаштIехьдаккхар деза. Кхомбеш дIаахийта еза бехали материальни ресурсаши, лакхъе еза хьадоаккхача мехкдаьтта дикал, тоаде деза производственни фондехи капиталовложенехи пайда эцилга.

Болх ритмичнo дIабахийтара боккха лоархIам болаш да производственни къахьегамен дисциплина тоаяр. Цу дакъе шийна тIалатта бехктокхам дIабовзийта беза хIара мехкдаьттахочоа.

Укх шера мехкдаьттахошта хьалхашка латтараш доккхийн белктокхамен декхараш да. Цу декхарех шоаш лоархIалургхилар дIаьхокха деза мехкдаьттахоша. Цу гIулакхна мех эша торонаши резерваши йолаш я.

З. СИЗОВА,
«Горскнефть» НГДУ инженер.

ШИН БРИГАДА ГIУЛАКХАШ

Пятилетка шоллагIча шера къаьстта дика къахьегаш я «Сунжанефть» НГДУ скважинашта капитальни ремонт еча цеха коллектив. Укх денашка цу управлене цхьоалагIча районни инженерно - технологически служба коллективера капитальни ремонт а ... дIаяер ... йола № № 43, 129 йола шин скважина. Ер шу ... капитальни ремонт ... Ачалкхера № 43 йолча скважинана капитальни ремонт еча дукха балхашдир мастера Аушев Хас-Магьмада кулгалдеча бригада. Алханчуртски канала тунела юкхе а из скважина йоектагIа цу скважина ствол каналана 50 метр гаьна хила безаш бар, хIьта техначул тIехьагIа из канала тунела 3 метр мара гаьна бац. Из бахьан долаш скважинера мехкдаьтта дIаух канала чу. Цу тунела чу скважинера хьачуха мехкдаьтта хахар бахьан долаш цун пеланашта кIура тIабижаб, цхьайолча моттигашкара штукатурка Iоежай. Из бахьан долаш «Сунжанефть» НГДУ коллективана гIод тохад.

Дахо йодача хана из санна долла гIулакх ца нийсдалийтара, кхоачамбоацар дIадаккхара изоляцешии балхаш де йоалаелар нох. Аушев керте латта бригада. 10 марта чакхдала дезаш хар цигара балхаш, цхьабакъда шоаш кхоачашдбу болх лоархIаме хилар кхетадеча бригадерча болхлоша ханал хьалха чакхдаьхар уж. Скважинера мехкдаьтта Алханчуртски канала чу дIаухаргдоацаш гIулакх дара из дIаухача моттиге 36 тонн цемент чудахийтар. Из болх беча оперативни кулгалдеш бар «Грознефть» объединене керттера инженер В. С. Стадников, «Сунжанефть» НГДУ начальник Д. Г. Коршаков, цу управлене керттера инженер М. В. Мальцев.

Цу скважинера балхаш чакхдоахаш пайда ийбар ... методех. Компьютерера мехкдаьтта дIаухаш йола моттиг къастайир электротермометра новкъосталца. Мехкдаьттагарен газагарен къайоагIа даннеши обсадни колоннана тIагIоргйоацаш мероприятеш чакхъяьхийтар. Цул совгIа цу скважинера турбаш хьалйоахаши Iочуйохийташи хала операцеш чакхъяьхар. № 43 йолча скважине де мел дезаш хинна балхаш планагIа лаьрхIачул 3 ди хьалха, 7 марте чакхдаьхар. Цул тIехьагIа кIежъетташ мехкдаьтта дала йолаелар из скважина. ХIара хинначул бусен цо лу 120 тонн «Iаьржа дошуо».

Хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб бурувдеттараш бригада профорг Ильин Виктор, Кипятков Владимир, Кривцов Виктор, бурувдеттарий гIончаш Йолон Iалаудин, Чипурин Владимир, кхы дуккхабараш а.

Иштта ханал хьалха чакхдаьхар мастер Баев Виктор Иванович керте латтача бригада Ачалкхера № 139 йола скважина юхаметта оттаяра балхаш. Цу скважинана ремонт е езаш яр планагIа пхьан бетта, хIьта бригада цига де мел дезаш хинна балхаш 2 кIирагIа чакхдаьхар. ШIаккха а бах ца нийсйолийташ къахьегар бригада. Маркхал чубуаргбоацаш скважине чуахийтар цар тампон, шоаш мел даь балхаш диком тIеэдикхей дар.

16 марте скважинана капитальни ремонт ... бригада. ХIанз ... бусен 80 тонн мехкдаьтта ду цо. ХIара сменагIа ... тIеххьачаш а еш къахьийгар скважинана капитальни ремонт еча бурувдеттар М. В. Болдиев корте латтача смена. Цига дика болх беш ба бурувдеттараш Нетуков Дмитрий, Скакун Петр, Кирьянов Иван, кхыбараш.

Иштта дика болх чакхбаккхарах цига къахьегаш хиннача бригадерча бурувдеттарашта 1972 шера оттаьача кердача колдоговора хьежжа лакхагIа алапи дала лаьрхIа. Масала, кхоалагIча разряда бурувдеттарий гIончашта 4-ча разрядагIа алапи лургда, хIьта 5-ча разряда бурувдеттарашта 6-ча разрядагIа алапи лургда цар цига болх беш аьккхача хана. Цул совгIа скважинашта капитальни ремонт еча хIададар дикка кIезигдарах хьалхагIа луш хинна премиальни 40 процент мара йоацача царна хьожаьй 60—80 процентата кхачалца преми. Иштта балхаш дар бахьан долаш болхлой дIа-юха бувлаш каст-каста хувцалац цу бригадашка.

В. ВОЛОДИН,
«Сунжанефть» НГДУ скважинашта капитальни ремонт еча цеха воинхагIвола геолог.

Западни электрически сетей релейни служба инженера Черньшев Иван Григорьевича чIоагIа новкъостал ду къонача энергетикашта. Цо тайп-тайпара хьехамаш а деш хьалкхебаь энергетикаш нггаш ба цига.

СУРТА ТIА: инженер И. Черньшев (аьттехьарвар) къонача электромонтера В. Прокопенкона подстанце релейни защитагIа лаьца хьехамаш деш ва.

С. ХУГАЕВА сурт.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

Дадахача шерал дукхха ду хкагIа шура яикха аьнна социалистически декхараш тIайицад укх шера Грозненски района «Ермоловский» коа гIарча оалхазарий совхоза ферма доаркаша. Шийла дале а новкъа хилалзар Iа шортта доакъар а долаш йайкача помещенешка даттача хьайбашта. Цудухьа вIаштIехьдаьлар хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура чIабгI ца алийта. Планал совгIа я хIара доарка йоаккха шура. Рационага хьежжа концентраташ, сенаж, силос, барда, жом лу хьайбашта. Кхабарга хьежжа лу доахана шура а хIара Iаттагара 144 килограмм аьккхай ца, планагIа 397 килограмм яикха еза.

Социалистически яхье хьалха латташ ба ферма коммунистически къахьегама ударникаш бола доярхаш Кадырова Яха, Джамбулатова Нефи, Темирбулатова Ламет, Магомадова Язану. СССР 50 шу дизара накъаболхаш хьинаре къахьегаш ба ферма болхлой.

Я. ЦУЕВ.

ПРОДУКЦЕНА АТТЕСТАЦИ ЯР—ИЗ ДИКА ХИЛАР

Аттестацена продукци кийчъелта — вай мехка эггара дикагIчеи дунен тIа дикагIйолчеи продукце боарамга цуй дикал дIакхоачарда. Производства арахецача продукцена, вайна массарна, аттестаци кхаь дикала категорех ю: лакхехьара, хьалхара, шоллагIара. Цунга хьежжа хIара предприятен организацен хьайла йола нидеш кийчъю дикала аттестацена лаьркIа.

Вай республикан цхьайолча предприятеша аттестацена лаьркIа продукци кийчъе йолайир 1969 шера. ХIьта эггара хьалха 1971 шера «Грознефтехимзаводы» объединене кхаь продукцена: фенола, ацетона, изопропилбензола елар лакхехьара категоре дикала знак.

Иштта цу шера вай республика машенаш арахецача предприятешкарча 5 изделена аттестаци яьчул тIехьагIа хьалхара категорех йола дикала знакаш а ялар. Цу юкъе: ЗЦА-400А, ЦА-320М яха цементировочни агрегаташ, 4АФК 50—700 яха фонтанни арматура, 4АН-700 яха насосни агрегат, 9МГР-61 яха буровой насос. Цунца цхьана 9МГР-61 яха буровой насоси IБМ-700 яха агрегати 1972 шера дикала знак хьожаяра кийчъеш я.

«Автоспецоборудование» заводе гидравлически подъемнике дIайолхача 119 ватхалех «П 104» яха 18 модель заводской аттестаца гIолла чакх а яьнна лакхехьарча категоре дикала кийчъеш я.

Вай республика Нохч-ГIалгIай госнадзора лабораторе коллективана хетачох 1972 шера лакхехьарча категоре дикала кийчъе мегаргъя: «Грознефтехимзаводы» объединене — доазол дехьа дIадухийта парафин, кокс, МС яха авиадаьтта, дизельни доагор, АИ-93 яха бензин, альфаметилстирол; машенаш арахецача заводаша — П 104, П 111, П 112 яха подъемникий хьо модель, Ю-50 яха шарикони ручка модель; Гудермесски медикоинструментальни завода — дийнка уттаду цхьан оагIорахьара кизга; швейно-производственни объединене — малача наьха зипа кочамаш: «Терек» фирма — 418 артикул йола гIанд.

НийслагIа пятилетка «продукце дикал лакха хила еза» яхача девизах чакхъяккха езилга теркал а деш вай республикерча предприятеша шоай бола низ оарцагIбаьккха къахьега деза шоашта хьалхашкара декхараш кхоачашдара.

Я. КУДРЯВЦЕВ,
ЛГН инженер.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагIо, 30 март, 1972 шу.

ХЬАЛХА ЛАТТАРИЙ ОПЫТ—МАССАНЕНА

КАРАГIДАЬННАР— ДОАЗУВ ДАЦ

КПСС XXIV съезда лакха ю кхераш оттадаьд шеэлагIча пятилетке кхьаьегамхошта хьалхашка. Уж толамца кхочашдарна доалкIёме да хьалха летта опыт шерра дIайоаржаар.

Тахан, хьалха латтача опытах дуьйца долалуш, оаха кепаток Шелковской района вокхагIволча жaIуи «Шелковский» племовцесовхова Социалистически Къахьегама Турпала Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета депутата Н. Эсмухамбетова статья.

Хьалха латтача опытах дIаяо а дуцаргда «Сердало» газета оагIонаш тIа. Цудухьа предприятей, транспорта, гIишлошъеча организацей, колхозий, совхозий кулгалхой, специалисташ, производстве хьалха латтараш, конагорош редакце тIаькек хьалха латтача опытах аьлна изпара.

Укх бIаьстан деношка орден лелаеча тха совхоза коллективо чIоагIа уйла тIаллийть лакийтIар СССР хьаль ах бIаь шу дизара кийче яра хьакъехьа парте Центральни Комитето баьча сонаига. Массане а лорхIари дагарда- ри цаI да — дуккхача кьамех латтача вай качтахьалкхен вахарера из деза ди къахьегама дика- ча толамашца белгалдоаккхилга.

Собранеш чакхъьнай жaIуй бригадашка, жа товарни пхьа ферме. Совхоза жа лелаерашa цу деаьча ден сийна доаккагIдола социалистически декхараш тIа- пйцар цига, дош делар, ер шу дукхагIа тха даккхарали Iоахарий кхедарели совгIа, цхьаккха тIера да боалийташ Iоахарий хьалкхе- дарга диллача а экономически хьоккамаш дикка лакхагIа долаш хилийта.

Соахк тха совхоз жа леладе- раша тIехдика кхоачашдир шоаш тIалийца социалистически декха- раш. Жерчий тхьаь Iул тIарча жaIуша соахк дIаъъоастабир оце долен ушалцIенеи 16440 Iаьхар, е декхарашка лаьрхIа хиннача 120 Iаьхара меттел хIара бIаь жийна тIехьа 122 Iаьхар.

Социалистически декхар кешта кхоачашдаьд цул кIезигаг1ча лоархIаме боацача цхьаьчха хьо- кхама а — тха даккхарь. Из декхарашка лаьрхIа хиннар 7,7 килограмм йолча 8,3 килограмм дьаккхад хIара жийна тIера. Пач- чахьалкхенга тха доххара плани декхараши тIехкхоачашдаьд сов- хозо, планагIа лаьрхIа хиннача 2140 килограммана меттел 2430 килограмм еххай.

Дуккхача къамех бола пах чу- боагIача, барт тайпача тха сов- хоза коллективо хьалкхийнаб шоай гIулакха бекъонца бола ген- ваичаш, из дег тIара дукхадозаш а дуьяха кизаши кхалеши цунна дIаеелаш а бола пах.

Масала, царна юкъе лакха во- гаргйоалш я воккхагIволча жaIуи коммуниста Шашемиров Исмай- лий цIи. ДIаьхлий са бригадо цо болх беш, Iулаш леладе Iома- луш, опыта знанеши Iоаси хил- на ха. ХIанэ из воккхагIвола жa- Iу ва. Фуна леладеча коашта гIу- лакх ду цо. Соахк цо хIара устагIашна тIера башха-дикача тхан 15,5 килограмм хьахар — планагIа лаьрхIа хиннар 12 ки- лограмми декхарагIа лаьрхIар 15 килограмм йолча. Аз доккхал деши со тIадвугаши да, хьалха са учение хиннар хIана, совхозе мот- тех, ерригача районо а дикагIво- ла жaIу лоархIаш хилар. Про- фессегIа лелаьча акъе котвала- ргIа цунна еннай «1971 шера района дикагIвола жaIу» яха сий- лахь цIи.

ДIадаха шу дикача хьокхамаш- на чакхдаьккхар митта хьалха са учение хиннача, хIанэ жа лелада- ра гIулакха башха-дика мастер волча воккхагIча жaIуи Социали- стически Къахьегама Турпала Амитов Умурзана бригада. Цо хIара бIаь жийна тIехьа хьалкхе- баьй 128 Iаьхар, декхарашка лаьрхIа хиннача 125 Iаьхара мет- тел, хIара жийна тIера декхарегIа лаьрхIа хиннача тайпара 7 ки- лограмм тха даьккхад.

Тха совхоза коллективо доаха- ча юкъарча толамех аз доал де- ча жaIуй бригада къахьегама да- къа а доалл. Со а волаш 4 саг ва тха бригаде: сон са сесаг Iабц- дати, ши жaIуи. Жерчий Iул да тха дар. Цунца 700 совгIа жий ба. Соахк бахкача 704 жийно 1068 Iаьхар бир тхона, хIаьта царех цаI мара дIа ца къастий- таш хьалкхебир 1067 Iаьхар, е хIара бIаь жийна тIехьа 150 Iаьхар. ХIара жийна тIера 8,7 ки- лограмм тха даьккхар, плана- гIа лаьрхIача 5,6 килограм- манеи декхарашка лаьрхI- ача 8 килограмманеи меттел. Шийна еннача заданел совгIа тха бригада 214 Iаьхар хьалкхебаьб, 3,842 килограмм тха даьккхад. Оаха хьалкхебаьча Iаьхаргага 14 сом мара дахадац, совхозе юкъера лаьрхIача 17 сом дахача метта.

ХIара шера оаха тхоашта хьалхашка уйттадеш дола керт- тера декхар — из да хьадаь Iоахарий цхьаккха тIера ца боа- лийташ хьалкхедар. Из декхар тхога дизза кхоачашдуденнад ала йиш йолаш да. ФуннагIа даь а Iоахарий дусаргдола гIулакх ду бригадо массала а, тIехьара къоастаду ха хьатIакхаччалца кхоаб уж дерригаш а. Массанахьа дараш санна да тха бригадера къахьегама хьадаш. Тхо долча баьхка хиннача дуккхача жaIуш- та тха кашара бIаргалйнай, из чура миитай а миита кийчъьей а хьежаб. Кашарерча же дахкача отделене тхоашта тоьал пучкаш, рештакаш, оцаркаш оттальй оаха. Жерч дехка дьаиначул тIехьагIа оаха пучкаши оцаркаши вIашагIа ца а йоахаш, тоаю, цIаькка жа дахна ха хьатIаотталца дIа а оттайид лоаттаю.

Дукха жaIуй каст-каста лад- къаш хул кучкаш, рештакаш, оцаркаш тоьац яхаш, хIара шера шоашта кхоачам хилла шоаш уж дIайоянехьа а. ДоагIаш хургда укх тайпара оттадаь хаттар: ми- чара ух уж, ерригa хIамаш? До- рае еза уж, дас санна доаг- де дева царна, тIаккха йIаьххача хана лелае на- къаргьа уж. Нагахьа санна тхо долча оттальр санна йолча хоа- раьечета тIа жaIуй бригада хуле, бригада доалахьа мел йола ин- вентарь ший метта лоаттае гIер- тарга жaIуй, хIана аьча цун- га хьежжа хул хьайоаккхача про- дукцеца из Iаткъари ца Iаткъа- ри. Боахама чухьарча расчето эIамига а доккха а мел долча хIа- ма кхоа бе Iомаву.

Дуккхача жа леладераша каст- каста хетт сога, шелалах хулча лаларех Iоахарий лорадо миита вIашатIехьдоал шун яхаш. Хьа- кургдолча Iоахарий ушалцIенол кадлонза йоахко е еза. Укх тIех- хьарча дуккхача шерашка шела- вагIа хулча лаларех цIаккха а па- могаш хиннадац тха Iулцара Iоа- харий. ХIаьта, нагахьа санна цхьа- бола жaIуй Iоахарий тIерадуллар из лазар бахьан делаш да хаш бехказа бовла гIерте, доал во деши лерттIа къахьега ца лой- ши шоаш хилар хьадьокх цу къа- мальлашца.

Эггара хьалха жерч шелаур- гдоаца хIама до деза. Цунах уж кIаллхардовхаргда кошарей базем сомо кIаллхьарцар дехие. Цу гIу- лавха чая шоаш хьега хьоа кходе дезац. Цунга дIадахар тIе- хьагIа шалхойца юхаметтаеттарг- да. Къаьстта чIоагIа хьеж тхо Iоахараша шоай хьахара деноши доахаши лелаш йоаккхачул ду- кхагIа ха дийша дадаш йоаккха- ши йолча кучелашкен оцаркаш- кен дика кIалхьарцар хиларга.

Массехк шу хьалхагIа кашари оцаркаши пен оагIонца ча то- каш а оттаь йоахйир оаха, цар йоаххала кормушкаш оттайир. Из чIоагIа дика да, тIаккха Iоа- харий шийлача пекашта юхо ака йиш хургьац, цудухьа шелалла лазар хилар кхерам а бац. Жерч дахкача отделене хIара кучекана тIа йоккхий лампаш —рефлекто- раш оттальй оаха, хIаьта цар кхоачам балла йовхал тел хьа- даьча Iовхараштa. 1956 шера даьча жерчашца болх беш я хIанз тха бригада. Соахк баьча 1068 Iаьхарех 1067 тIехьара къоаста- беча хангa дIаккхоачабир. 778 Iаьхар 35 килограмм хулаш бар, хIаьта цхьацадараш 49 кило- граммага а кхоачар.

Долла хIама къахьегамца дош да, шоай тайпара хьайденаш йолаш бац тха болх. ЖaIун бал- ха тIа цхьаккха хала хIама дац, ший жа доладича ваьнна кха- чо дувцар бакъде хала долаш хIа- ма да. Атта бац жaIун къахьегам. Зоотехнически Iилмаца дика дот- тагIал леладе деза цун, юрта боахама специалистащца даим дагавуьла веза. Доацца аьлча, дукха хIама ха деза Iул дикача хьал тIа леладара, цунгара дук- кха Iоахарийн битъа чо бола тхан дахарь. Тхан устагIах дул- хи дукхагIа даха торе луш йола резерваш лахол царех биззагIа пайда эцен гIерт тха бригада хIа- ра член. Цу тайпара резерваш лохилга тха хIара денна до доза гIулакх да.

Со жа леладечук дезале Iе а ваь, хьалкхийнав. ВорхIе дакъ дена аренашка лелаш хиннад тхо. Сона дукхаева паргIата шера аренаш, дай баьха моттигаш, ахархочун къахьегам. Гаьнна хьалха дIадахача 1937 шера. кхт шу даьнна кIаьнк волаш, Iул тIа, да волча подар се, цу хана ду- кхаезаелар сона шун балха, жа леладара говзал, жaIун къахье- гам. Цхьабакъда, селхан хинна- чоа тара бац из тахан. ХIанз тхога д къахьегам аттача боах- кхаш йола башха-дика техника, машенаш. Дилла тхона хьехам телаш ба специалисташ.

Сай къахьегамах хьахкиарий айса уйла еча хана каст-каста дагаух сона ший професси ду- кхаезар сага мел лоархIаме да. Къахьегам дукхабезар, ший про- фессех доккхал дар — моллагI- ча гIулакха тIа а лоархIаме хьал.

Тхьаь итт шу совгIа ха а жа- Iун болх аз бу. Дика професси я из. Ший балха тIа кердадар дон- зар, толамаш дахар, тха бригаде балха уха къона жaIуй Iомабар — сона а са новкъосташта а эг- гара лоархIамегIа дола гIулакх.

Дуккха шераш хьалхагIа деиз тха бригаде болх беш я хьалха латтача опыта школь. Жа леладе- ча лоархIамегIа дола балхаш—жа дахкар, Iоахарий тIехьара къоа- стадар, жерчашта осеменени яр дIадолалуча хана массаза а за- нятеш ю оаха цига. ХIара шера тха школе баьхке хул Шелков- ской, Наурски районий колхо- зашкара, Дагестанера, Къизбасе- да-ХIирашпахьара жaIуй. Цхьа- бакъда, тхо долча хIевига хул Сунженски, МалгIабика, вай республика кхыча районий кол- хозашкара жaIуй. Тхо а хилац уж болча. Цхьабакъда каст-каста долхаш, опыт дIа-хьа эцаш тхо даларе бакъахьа дар.

Укх шера март бетта юкъе дукха нах бар тха бригаде. ВIаштIеххьа тIехьа ухар жaIуй бригадаш тха района, Наурски района колхозашкара, тхона лоал- лаха уллача Дагестана Ногайски районера. Ставропольски колхо- зашкара хьаьший а бар. ГIалги- хе, дег тIарча безамца тIайиборa оаха берригаш а. ЛоархIаме хьа- маьл хилар тха Iулашкара жерч цхьатарра дика дахкийга фу дац чакхдоаккхаргда, дерригa Iодаь Iоахарий цхьаккха тIехьара ца къастийташ хьалага миита доа- харгда яхаш.

Хаоттам безаме хилац бурунашка март бетта. Шийла мух хьекх. Бахкача жaIуша чIоагIа уйла тIайохийташ дар Iоахараштa гIу- лакх дарахи уж чудоахкадеча моттигехи дола дешаш. Оаха дIа- хьеккар тхоаш долчара теплак миита хьаьй а кийчъьй а. Ку- чекаш миита льй хьежар жа ле- ладераш. Цига жерчи Iоахарийна чудохкале хьалхагIа чура льат- та оахк, шолха кIалхьарцар даьд, цхаралла хьесапера кормушкаш оттальй. Йол а концентраташ а цхьан хана тел оаха Iоахараштa.

Оцаркашка латта шоай тайпа- ра кормушкаш чIоагIа теркалъеш бар жaIуй. Цар чу а миитта цхьа- на еха йоли концентраташи. Шийлача пенех оагIув кхетац Iоаха- рий кошарашка. ХIанз цу тайпа- ра кормушкаш оттальй тха районa колхозий дуккхача жерч лела- деча кошарашка.

Тха бригада кучерашка 130 Iаьхар боаллабу хIарaне чу. Из чIоагIа аьттув болаш да. Йоккхий сакманаш вIашагIйоах оаха жерч дехна ихц - ялх ди ма даьллий- ге а. Iодаьча Iоахарий дуккхагIа хьежжа дукха хургба бригадера сакманцикаш а. Тха бригадана хIара шера кхы тIа а кхча тел— деррига кхедаьча кхчах 40 про- центага кхоачаш. Из цхьа эзарo ах эзари сом гаргга хул.

Аз жaIуша дийцар оахош даь- гIенех пайда миита оц. Тха ко- шаранта гонахьа 500 гектар совгIа моттиг дIалоац даьгIеиаша. Уж доакъош а даь йийкъай, хIаь- та хIара даькъа тIа аргI-аргIа доажаду жа. Гаьнна шаьрача аре- нашка жана хий меладе яьккха кхо гIур, хьадъаь кхоалленаш я.

Дика вIашагIкхийтта, барт тай- на коллектив я тха яр.

Дуккха шераш хьалхагIа деиз доаллахарча «Червленский» кол- хоза къахьегамхоаца ях лелаеш- хьайоагIа тха «Шелковский» сов- хоз. Тхоайла дIа-хьа дейтацеш уллйт оаха социалистически кхьах дола договораш миита кхоачашду хьажа. Царга хьажа бахача хана опыт дIа-хьа эц, ди- ча бакъахьа хетар хьаххадоакхх.

Цхьа цхьан деяй уйла тIаст- цар са: цхьатаррача хьалхашка болх беш болча цу колхоза жaIуй къахьегамах хьахур сел бе-бe хIа- над. Жерч леладеча бoккагIболча жaIуй Уразбаев Исаен Тангизов Ахьмаден бригадашка хилар са. Дукха шераш да бoккагIбола жaIуй болаш уж хьабоагIа, цхьа- бакъда, укх тIеххьарча пхе шера балха результаташ лоха, юкъер- чарел а дахагIа хиннай. Тхона юкъе дика доттагIал тоссаделар. Соахк гуpaь кхоаза хилар со цар бригадашка: Iоахарий тIехьара къоастадеча хана а, жерчашта осеменени еча хана а, Iа доаз- кхача хана а. ХIарь се массаза оах дIаьдха корта бола къамаь- лаш хулар тха бригадашкарча гIулакхий дьакъехьа. ЖaIуштa хар лоаш дукха хIамаш дар: оаха Iоахарий миита кхеду, жа Iул миита леладу.

Хоза а хеташ белгалдаккха доглоагIа са бoккагIболча жaIуй Тенгизовен Урузбаевен балха тIа белгалдаьнна дика толамаш дуй- лаш хилар. Iулашка Iа ве дий- кхийтадац цар, дакха делаучa хaлага дика тоаденна долаш кхоа- чадир жерч, осеменени дика чакхъьккхар. ХIанз даха доала- деннад цар Iулашкара жерч. Юх- хьанцарча результаташка хьежа- ча гуш да, Iовхарий шортта хург хилар. ЖaIуй гIадбаха ба, балха тIа дика толамаш даха лаархIа ба уж укх шера.

Тха доттагIал дIахо гIертда, хIаьта Уразбаеви Тенгизови кол- хозе дикагIболча жа леладерех хургба аьнна а лет сона. Со дог тийша ва, оаха лелаеча кхьах доккха беркат даргхиларах.

Цхьаккха специалиста Iе йиш яц ший говзалах, шийна ховчох кхоачам баь. Из гIерта веза ший муIIарерча кхыча специалистий дикадар, опыт йовза, царех пай- да эца. Сона хетачох, вай рес- публике а шерра оттаде дезар хьалха латтар, кердадар, дикагI- дар специалисташта дIадовзий- тилга. Хьайбаш леладераштa мет- тал массанена а доагIаш да из. Вай кепайоазон тIа хьалха латта- ча опытах дукхагIа материалаш хилча бакъахьа хургдар аьнна мотт сона.

Дегаш гIоздаьнна къахьег тха бригада членаша. Оаха кхетаду, керда пхе шера план, КПСС XXIV съезда исторически решенеш кхоачашъелга тхоах хIарaне шийший балха моттиге хьинаре къа- хьегIрах, лаьттан хIара гектара беркат алсамдаккхара, хьайбий продукци дукхагIа лиххара долла хIама дарах, лоацца аьлча, ка- рагIдаьннача кхоачамбаь ца Iе- рах тийша долга.

Н. ЭСМУХАМБЕТОВ,
Ленина орден лелаеча «Шелковский» племовцесовхоза вокхагIвола жaIу, Социалистически Къахьегама Турпал, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета депутат.

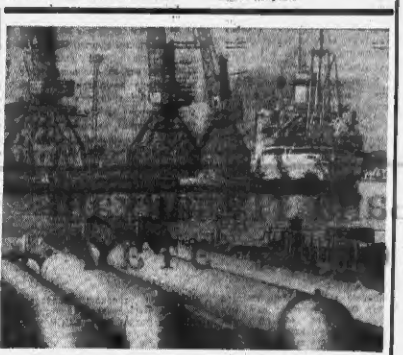

СУРТА ТIА: ГуржегIа. Батумски порте.
И. АНАСТАСЬЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕЙ СЕКРЕТАРАШ ДАГАБУВЛ

Самардийнахь КПСС Нохч - ГIалгIай обкома политически просвещене цIагIа хилар яйтача, кхачан промышленноста, торговле, бытови гIулакхаш деча предприятей партийни организацей секретарий семинар. Из хьайнйллар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретара М. А. Дорохова.

«КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча республика яйтача, кхачан промышленноста, торговле, бытови предприятей юкъьан- царча партийни организацей декхарех» доклад йир КПСС Нохч- ГIалгIай обкома яйтача, кхачан промышленноста, торговле отдела заведуюне З. А. Ахмадова.

Докладчика белгалдаьккхар бархIлагIча пятилетка план кхоа- чашъеча республика яйтача, кха- чан промышленноста, торговле болхлоша хьинаре дакъа лаьца хилар. Пятилетка шерашка кхачан промышленноста продукци 82,0 процент дегIиера, яйтача промыш- ленноста вродукци — 80,1 про- цент.

ДIахо шеслагIча пятилетке хьалхашка латтача декхарех дий- цар оратора. Пятилетка чакхйоа- лача хана арахеца промышленни продукци 42—46 процент дукхагIа хила еза, хIаьта наха эша про- дукци цу юкъа 44—46 процент де- гIайоагIаргья. Розничи товароо- борот дегIайоагIаргья 40 процент.

Уж лоархIаме декхараш кхоа- чашдара къовсам баьржаб респуб- лике. Пятилетка хьалхарча шера дика толамаш даьхад швейно - производствени объединене кол- лективо. Цо шера планал совгIа реализаци йир 251 эзар сома мах- ча продукцена. ХIаьта цу шера кхачан промышленноста предпри- ятеша планал совгIа арахийцар 4364 эзар сома мехьа продукци, укх шера хьалхарча кхи бетта заданел совгIа арахийцай 1114 эзар сома мехка кхачан продукци. Цул керттера бахьан да цар юкъ- цхьанцарча партийни организаце- ша предприятей коллективашта бокъонца кулгалдарн эцаш дола новкъостал лоаттадари. Дукха балхаш ду цар производства эко- номически эффективность лакхъя- ра, хьалхашка латта декхараш кхоачашдарех бола хIарaне бехктонхам лакхбара, керда ре- зерваш тахара. Цу предприятеш- ка дика вIаштIехьъьккхай социа- листически ях, уж дешаш хан- ханнехьа дуац партийни профсо- юзни собранешка, ихье хьалха латтарашта моральни материаль- ни стимулировани ю.

Цхьабакъда, йоах оратора, из болх эсала лаьтт Наьсарерча три- котажни фабрике, Грозерча кога гIирс беча фабрике, Самашкиски консерви заводе, Грозненски йий доаккхача заводе. Цхьайолча кхы- ча предприятей партийни органи- зацешка. Цига социалистически ях кхетамца вIаштIехьъьккхад. Брак еш дукха моттигаш нийсла, биззача пизаца болх бейтац обо- рудованега, болхлошка.

Пренеех къамаьл де дош лу швейно - производствени объе- динене партийни организаце се- кретара В. А. Сергиенкова. Хал- ган эша товараш арахецара пач- чахьалкхен план кхоачашъеча коллективо даьхача толамех дий- цар цо. ДIадахача шера план ха- на шi ди хьалха йоачашдир коллективо. Ерригa арахецача продукцех 97 процент цхьоалагIча сортах я.

Партийни, профсоюзни, комсо- мольски организацеша оагIо- йоах объединене коллектива про- дукце дикали къахьегама овсар- лен лакхьара, дукха механизаци ях потокаш, керда оборудовани юкъеяхьаре. Партийни органи- заце тIахьожам лоаттабу техни- чески прогресса перспективни пла- наш миита кхоачашъю хьожаш. Кердадараш производствена юкъеккхьаре, продукце дикал лакхьара дешаш каст-каста дува парткомо.

«Производства резервех пайда эцила толарен халкъа боахаме экономе режим чIоагIьяреи» хьа- къехьара КПСС ЦК, СССР-а Ми- нистрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо арадаьнначул тIехьа- гIа Грозненски хлебокомбината партийни организаце беча балхах дийцаб комбината партийни орга- низаце секретара Л. К. Харченкос. Партийни бюрос чIоагIъьча ко- миссе па хадаш тIахьожам лоат- табу кхомбара белгалъьха меро- приятеш миита кхоачашъю хьо- жаш. Каст-каста семинараш ю цу дакъе беча балха дикагIйола опыт дIа-юха йоаржаяра. ДIада- хача шера чакхъьаккхача 36 ме- роприяте 34 эзар сом пайда бир, дукха хьаар кходе вIаштIехьде- лийтар. «Социалистически ях вIаштIехьйоаккхилга дIахо а тоа- дарах» бола КПСС ЦК совета кхоачашбара Грозерча универма- га партийни организаце деча балхех дийцар парторганизаце секретара Р. А. Гордеевас. Ерри- гача звеньяша, отделаша, филиа- лаша, къаьст-къаьстача болхлоша социалистически декхараш тIа а йийца уж кхоачашдара ях йоар- жаяй. Универмага коллекти- во ях лелаю Ростовски Волго- градски универмагий коллекти- вашца. ХIара бетта итогаш ю яхье даьхача толамий, дикагIйола опыт дIа-юха йовзийт. Хьалха латтараштa материальни стимули- ровани ю.

Къамаьл де дош делар молкомбината партийни организаце сек- ретара Н. С. Пестревика. Партий- ни собранеш еча шоаш йоаьча опытах дуац цо. Собране дуаце оттаду деиаш хьалхагIа а дIа- довзийт коммунистошта, уж кийче деча юкъеоз. ТIагIертта къовсам лоаттабу партийни организаце къахьегамен производствени дисциплина лакхьара.

Урус-Мартановски райпо пар- тийни организаце секретара В. В. Яндарова вийр: «Цхьанкха ком- мунист вац тха партийни органи- заце моллагIа дале а цхьа декхар ца денаш. ДукхагIбараш лакке- рен юкъера специальни образова- ни йолаш ба. Цхьаккха учетех яц агитатори политинформатора воаццаш».

Отчетно-хоржамий партийни собране белгалъьяьа мероприятеш кхоачашъярах дийцар Ассински совхоза партийни организаце сек- ретара А. Н. Кирилова. Совхозе- ре 70 коммунистах йиь группа яй. ТIайна решенеш миита кхоачашъю хьож уж, цу хьакъе- хьа хоамаш ду парткомага. Цул совгIа партюро каст-каста ла- дуьгI профсоюзни комсомольски организацей балхах долча деношка.

Трибуне тIа я Наурски кхаг- гIар доаккхача заводе партийни организаце секретарь М. В. До- рит. Цо белгалдаьккхар заводе коллективо хIахоече шера план толамца кхоачашдаь хилар. Укх тIехьарча шерашка заводо араха- цача продукцена йиъ дошон кхеь детон медалаш еннай. Партийни собранешка хан-ханнахьа дуаш производствени дешаш.

Кадрош хьакъоастаяра уж бол- хаш тIа дIанийсьяра дешац, дийцар Горпищеторга партийни ор- ганизаце секретара И. Н. Захарова, хан-ханнахьа партийни собра- нешка дуаш оаха. Миита ладугI партийни собранешка ком- мунисташа шоай устамш декха- раш кхоачашдарах, политически самообразовани лакхьарах долча дешашка. ДIахахача шера ахалел совгIа коммунисташа цу тайпара отчеташ тийлар, 40—45 процент коммунисташ тайп-тайпара де- шар Iомалеш ба. Респотребсоюза председатела М. А. Х. Мамаева белгалдаьккхар пачхьалкхен кооперативни торговле болх тоа- бара мел эша хьалаш долаш ле- лар. Йоккхий резерваш я тха йоах ю, царех биззa пайда эцийтара юкхьанцарча партийни организа- цеша шоай болх цIенилатта тоа- бе беза.

Планировани экономически стимулировани керлача система- гIа 1968 шера даьд бола беча Горпромторга опытегIа дийцар горпромторга партийни организа- це секретара А. К. Хамутовас. Из система юкъейоалаярах мате- риальни поощрени, кхьола фон- даш хьахиннай. Из бахьан долаш дика болх беча наха премеш тоа- йиш я. Цунца цхьана лакху цар къахьегамцара безам а.

Ше къамаьл ден Нохч-ГIалгIай торговле министра Ф. Мирчева теркам тIабахийтар розничи то- варий материально - технически база шеръе езаш хилара.

Торговле массайолча участкашка парторганизацей тIахьожам хила беза аьлар цо.

Семинара болх чакхбоалаш къамаьл дир КПСС Нохч-ГIал- гIай обкома секретара М. А. До- рохова.

Семинаре дакъа лоацаш бар Нохч-ГIалгIай Министрий Совета председатела заместитель С. В. Синельников, КПСС Грозненски горкома секретарь А. Ф. Давыдов.

Б. КОСТОЕВ

ТОЛАМ САГАХ ТИЙША БА

Эггара хьалха Советски района юртбоахама дикагIа болча болх- лой совещане яйра сона Орд- жоникидзе цIерагIча колхоза тхьамка леладеча звено звеньевая Арсанаева Тамара. Дукха дувцан- зар цо ший балхах, вахарах. Тамарий къахьегама ник боа- лийта йоккха новкъостал дир со- на цун звеноцарча кхалнаха.

Пхи шу да Тамара Орджоники- дзе колхозе тхьамка кхелеш йола. Из культура кхеe болалуш гектара хала дар Тамарийна а цун новкъосташ та а. Дукха «в ъ а й л е- наш» яр тхьамка кхедара, ХIаьта уж царна хьеха, хьюнца хьалха тхьамка кхелаь опыт йола пах я бахар-боахаме меттел районе а. Цудухьа тхьамка кхеде болабен нача хьалхарча шин шера тхьам- ка рассада дукхагIа яр йоара.

Шоаш леладечох хIама кураслац мотташ дуккхачар дитар тхьам- ка кхедара гIулакх. Цхьабакъда, Тамара-м дIалхаизар шо доладаь гIулакх дита. Лоаман Iалама хьа- лашка тхьамка леладар пайдане хилараx гешаш, халонашка къов- сам лоаттабеш къахьегар цо. ХIа... шу ме доал Iоалора, лакх- лор тхьамка кхелара опыт гон- эал тхьамка леладер пайдане хила... шерагара шерага дукха гIа гешар Тамарс гIулакхаш болх гуш бола колхоза къахье- гамхой а.

В. И. Ленин ваь бIаь шу дуза- ча 1970 юбилейни шера Арсана- ева цаI мара яцар берригача боа- хаме тхьамка кхедарен из пач- чахьалкхента доккарен плани социалистически декхари тIех- кхоачашдаь.

ЙаслагIча пятилетка хьалхар- ча шера тхьамка леладеча звенона керте оттаю Тамара. Звено ду- кхагIча дахкъе къонача кхалнах латтар. Дукха бар царна юкъе комсомольцаш.

МоллагIа керда гIулакх дIадо- ладеш санна, хала дар Тамарий- на звено коллектива болх вIаш тIехьбаккха. Дукха болхлой — дуккхача пахьа вомалаш. Цхьан- кега цкъа аьлча тоьам хулар, хIаьта цхьаболчар беча балхага массе хана бIаргкоахаш хила оар. Цхьабакъда, звено берри га членаш шоашта лайча болх хьабергболаш бар. Из дика кхета я деш, тхьамка кхедара ше Iоа- ль опыт дIаювнаш, из кхедар мел лоархIаш пайданех да дIахойташ, коллектива хьалхашка латти декхараш белгалдоахаш. хIара болхлочоа хьалхашка къаьстта декхар оттадеш каст- каста собранеш чакхйоахар Тама рас. ХIаьта ха вIа ме йола чIоагI- лора звено коллектива барт.

1971 шу дIадоладелча дена КПСС XXIV съезда лакхача тола- машца пакъабахара аьржача ях юкъе а баха тхьамка расса- да кхелра дика кийчйир парии- каш. Цахалдаш йоакхо йора тхьамка хIаде лаьтта кийчдара.

БархIлагIча пятилетке лакха толамаш дахарах «Знак Почета» орден елар Тамарийна.

План 50 центнер йолча шоаш- та тIачIоагIъьча пхи гектара тIара 60 центнер тхьамка лорд чуя социалистически декхараш тIайийцар звено коллектива. ТIа- йийца декхар бехктокдаме доага ховш къахьйигар бIарччача ше- ра. Йокъал еттача хана оед- рашца хьа а кхухьаш хий дийт- тар тхьамкана. Миитта хьинар кхо па деш чакхдаьхар кхыдола балхаш, къовсам лоаттабора ха- лонашца.

Хьийга хьа аахьа доицзар. Шоаш тIайийца хиннача декха- рел шозза дукхагIа, 125 цент- нер тхьамка дIадехар звенос пач- чахьалкхенна. ХIара гектара тIа- ра юкъера лаьрхIача чуйнда хьувкъам 35 центнер хилар. Из эггара лакхагIа кьокхам бар вай оне. Цул совгIа Тамарас кулгал деча 20 болхлочох цаI йиса аьзар не тIайийна социалистически де- кхараш кхоачаш ца деш. Тамарас ше лелаьча участка хIара гекта- ра тIара 38 центнер тхьамка чу- дера.

Орджоникидзе цIерагIара колхоза тхьамка кхедара массе хана тIе- хьаюсаш хьайоагIар дIадахача шерралца. ХIаьта дIадахача ше- ра Тамарас хьахьекхар Iала- ма хьалаш во хилча а боахама кхашка лакха тхьамка хьуикъам кхебе йиш йолга.

Комсомолка Арсанова Тамарас кулгалдеча тхьамка леладеча звено коллектива бакха опыто къаьгга хьагойт, моллагIча гIула- кха тIа толам баккхар, шоай болх безаш, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара къовсам лоаттабеш хьаьнала къахьегача нахах тийша долга. Цхьа барт болча, къахьегама тIера йолча коллектива новкъа дац Iалама во хьалаш. Цунна тешах ду Та- марас кулгалдеча коллектива баьккхача толамо.

— ДIадахача шера тха звено коллективе хIара болхлочо пач- чахьалкхенга дехкача тхьамках юкъера лаьрхIача 1000—1200 сом ахча кийцар. — дувц Тама- рас ше.

— Тамарийца болх бар, —де- га гIозале я. Массе хана кийча я из новкъостал эшачунна гIула- кхаца, пайдалеча хьехамца гIо де. Шадаха шу долалуш тхьамка лелалара цхьаккха хIанд ца хови бар коллективера дукхагIа бараш. Цо хьехам беш хьалхедир оаха тхьамка. Iоайир из кулгту ра кхелра опыт. Тха коллектива толам, мадарра аьлча, Тамарий толам ба. Цудухьа дукхаеза сий ду оаха Тамарий. Дукха ха йоацаш района VII комсомоль- ски конференце делегаталла хер- жар из, — дувц шоай кулгалхо- чох звеноцарча болхлоша.

ДIадахача шера дийначул шоз- за дукхагIа, итт гектара тIа тхьамка дIадуергда укх шеро зве- но. Из хIаде хьакъоастадаь лаьтта механизаторий новкъо- сталца аьхачул тIехьагIа органи- чески удобренеш а еха дика хьаьнаь да. Укх деношка лаьт- таиа Iайна тIоалал дIахъовлара балхаш дIадоладергда механиза- тораша. Ниэ болаш тIаьлинай парникашка боккхача безамца звено коллектива кхееш йола тхьамка рассада а. Шоашта а кхыча боахамашта дIаала а кийн- ца тоъаргъя из.

Лакха социалистически декхар тIайийцад Тамарас кулгалдеча звеноc шеслагIча пятилетка шоллагIча шера а. ХIара гектара тIара план 10 центнер йолча юкъера лаьрхIача шийтт-шийтт центнер тхьамка чуда дош дел- лад. Советски Социалистически Республикий Союз вIашагIъелла 50 шу дузача дена толамца макъабахара шоаш дена дош кхоачашдара цу шу дIадоладелча деиз лоаттабу къовсам лаьгI я ца беш, къахьегама лакха хьо- кхамаш доахаш хьабоагIа Тама- рей пун новкъостийи. Цудухьа шекe яц шоаш тIайийца социали- стически декхараш цар толамца кхоачашдергхиларах.

М. ХАМАТХАНОВ.

ХЬАЛХА ЛАТТАРИЙ ШКОЛА

Машенаш, оатхалаш дукхагIа яхаргйола гIулакх миита дергда? Фу дича вIаштIехьдаргда царга дикагIа болх байта?

Цу дешашта хетаь яр укх де- ношка «Электроприбор» заводе хинна заводий хьалха латтарий опыта школа. Из школа вIа- шагIъеллай Нохч-ГIалгIай ин- формацеи пропагандан Iилма- технически Цеи болхлоша маше- нашъерий НТО республиканска правленеи стандартий комитета лабораторецеи кхьана.

Цу школе Iомайир «Оатхалий тIехен тIа ниjса доацача гIу- лакхашта тIахьожам бара мето- даши приборашии» яха тема, ниттa кхыдола дешаш. Цига до- клад йир «Автоспецоборудование» заводa линейно-узловой бустама (измерене) лабораторе инженера Пямкина Марта Ивановнас. Оатхалий тIехен тIера нийса доаараш микроинтерферометра новкъосталца хьегучадалара пра- тика йовзийтар «Электроприбор» заводa йоккхагIйолча лаборанта Баранова Майя Григорьевнас. Ниттa машенаша болх беча хана кхартигаш йолаш цунна дIаоттa- йьча оатхалаша еча новкъарленех лаьца дийцар «Красный молот» заводa надежноста группа кулга- хочо Г. А. Великжанова.

Школа чакхъьлча «Автоспец- оборудование», «Красный молот» заводашка бахн хилар цига дикъа лоацаш хиннараш. Цига оатхалий тIехен тIа нийса доаараш ца ки- лийтара деш дар практически дай- зар.

И. МАЙТАК.

ПИСАТЕЛЬ-ГУМАНИСТ

30 марта 150 шу дуз гIорваьлла эрсий писатель Дмитрий Григоровичан вахь. ЮНЕСКО ныча рекомендацIа из да дерригачу дуьнен тIа белгалдоккхуш.

ДМИТРИЙ Григорович — эрсий литературий башха дикача плеяда Виссарион Белинскен Николай Гоголен, Николай Некрасова а Федор Достоевские а, Иван Тургеневан Иван Гончаровен хиннарар. ШоэзткъаьгIа шераш юкъедахача кана дIадоладенна цун творчески гIулакхаш ах бIаьшу соьгIа ха а ьыкка, дIатхе бIаьшере кхоачалуш, литературин дилюхе Антон Чеховен, Максим Горьких цIераш сийрдалийхкаче хана, чакхдьнид.

Дмитрий Григорович — ерриге а хIанз яц аьнна ший творчестве ахархой вахаро йетальча, эрсий литературе эггара хьалхарче прозаиков цаI. Писатела произведенеш къедда революционни лостам болаш хиннаеце а цар белггалара дакъе лаьцад эрсий общество демократически воззренеш шеръека, антикрепостнически уйлаш дегIайоаллаьча.

Помещика дезала города Симбирске (хIанз Ульяновск) ваьв Григорович. Бера ха Тулана юхе Дулебино яхача поместье дIаяьхай цун. Цун да, дог дика долаше нахаца Iимерзан хинна саг, кургволче писатела пхи шу даьннача хана веннав. Нанаси даьнеиси хьалкхаьаьа кIаьнк.

Москве частни пансион йистеяьнихай Григоровича. Цул тIехьагIа Петербурге Инженерни училище деша вахав. Цига казарменни дисциплиней муштрак хиннай. Из хь белгалйоакхаш хиннад цул кIезига тIехьагIа училище деша веача Достоевский Федорацере цун доттагIал.

Училище дешаш волча хана хевав Григоровича Некрасов дуьцаш, дийшад цун «Уйлешн везешн» яхе поэтически сборник. Достоевскица цкьана поэт волча хиннав из. «Аллха цуй къахьоганца вахача аьночи литераторе хьокхам се саккетем сомабоаккхаш дог чу бинари», аьаш ядаьд Григоровича тIехьагIа цу аIашагIахетарах. Литературин творчествоца цIергIа бозам а болаш, очеркаш, фельетонаш, дуьцарш ядде волалу из, переводеш ю цо. «Современник» яхача прогрессивни журнала редакце оредаьна лаьрзIача сборника столицерчи бедналий вахарах даьца «Петербурга физиологии яхаш цIи а йолаш очерк язъелга тIаднилад цунна Некрасове. Баьнна лелача пандарчех очерк язъе лаьрзIад Григоровича, бекьонца Iомее волавенна из цар быт, «чуIе аIаштIоьаь довцача герцигашка фуийттое, цул тIехьагIа шийна бIаргадейнеи везан долле хIемеш ше ма дерре дIаяздеьд», 1845 шера кепатеха араьккхача «Петербургски шарманщикаш» яхача очерко читатела къалхаше ицайнйлай цул хьелкагIа кIезига йоэзаш хинна столицерна вахаре оагIув. Бокъонца йола гуйманность йоаллаш, лирически аьзъаь, художествение йизар кхочаш шинне Григоровича очерк Белинске ядеьнох, — «талант йолча художника къоалламце ядаь башха-дика е грециозни а сурт дав.

1846 шера наьна цIене Дулебино вода писатель. Ахаркоште юкъе яйинаме цунна дайзад цьаьн крепостной ахалсега доха вахар. Цу хьекъевье повесть хаъе дагадев цунна. Повесть тIа ювцаш йола Акулина, поэтичани, хIамаз шаьра секкуьш йоле ахаркочун йоI бирина пирагIа шийна ца везача сагега маьре яхей. Низага хьолхь боецаш хала бола берал, маро етгарех, поартея йоацаш дена хье нускал гоама хиннача маьрцIаьша гIелал арах на ла. Белттала унзаре да Акулина тазетех гучах кхы цунчуьа аттагIа хиел ца зила мотача, дIаяьоча наьна даккъенна тIеэьа удаш йода, ча цун йнIига Дунькай а сурт.

«Юрт» аьнна цIи тилле из повесть дIадахача бIаьшерен шоэзткъагIча шерашкарче литературни вахарера валени а хиена дIаеттай. «Вай литература эггара хьалха хаакъа вахара гаргадига гIор тор», аьннад цунах Тургенева. Цу даьча тешалагIа, Белинскена, «цу сакьате байзаб цун лоархIам, хайнад цу тIакьагIа дукха ха яала вай йоазонна юкъебена болаш хьекургбола повеет хургйоага. Крепостничество бехие аьи, ахархочун бокъонаш йоралре тIеерзаь хиннай повесть.

Григоровича талант эггара цIевгIагIа тоьанний дукхьашха 1847 шера «Современники» яхача журнала тIа кепатева араьккхача «Антон Горемыкин» яхача повеста тIа.

Повеста тIа дуьц къналча эксплуатаце, имане управляюще векъо йоацаш тIеловттадаьча низеша саккоачадаьча ахартоше беринга жалоба язьелга Антона тIа миштa диллад. Цигтара ираз доь доладеннад юкхера из чаккйоаллаш небахта вагача повеста тIа вуьцачун. Эггара хьалхе язъяр кхыча тайнара чамйоллаш хиннай повесть. «Управляюще лелидоча зуламаша сабагадеаладаьча ахархоша цун цIенаа цIи а тохаш, из цIерап а кхоссаш чекйоллар се повесть» — ядаьд Григоровича. Цхьабакъда, паччахьа ценаура цу тайпара кепатохийтанц повеста, цудуьа чакйоалачере пуьца йийзай из.

Цул тIехьагIа хальъа веха хетадаь ядаьча романаш тIа, повесташ тIа, дуьцарш тIа ше ма дерра ядаьд Григоровича ший турпалаш — ахархочох, къеча герожанияр. Цхьабакъда, цу произведенешка хьакъенхай эрсий революционни демократе идеяш къаллаьца а йоацаш, тоIадаь доалдача халкъа мискали сагатоналн иодааш хиннача а социальни мейсаэ ца хилара дукъала лаьрзхIе протест ара тIаьеаш це хиннача а писателе воззреней гIаьлхъа либерализм.

Дмитрий Григорович XIX бIаьшерен эрсий реалистически литература историна юкъевахав, эггара хьалха, антикрепостнически, йоккха гуманизм йолча, наьна бекъонаш лоралре тIаерзаьча «Юрт», «Антон Горемыкин» яхача повестий автор санна. Эрсашта болча наьна цкьан ноешале тьерхам ийбаь Iийнадац цу произведенешка.

Андрей СИЛЕНКО,
филологически Iилмий кандидат.

Хьажар чакхдаьнначул тIехьагIа

Грознерча школий художествении самодеятельноста хьажара заключительни концерт чакхдаьлир укх деношка М. Ю. Лермонтова цIергIча драматически театре.

Бокххача салоIамца белгалде йиш йолчарех да берий самодеятельноста хоровойя халкарех коллективаш дукха вах чубоагIаш хилар, цар тайп - тайпарча жанрех «болх беш» хилар.

Берашта эстетически кхетам балара хьакъехьа дукха а пайдане а болх бу городерча дукхача школашта. Масала, хьаьцаргъя вай Заводской районна школаш. Цу школашка илле урокаш хьехаш волча Борис Ивановнч Титова, ше из ду пионерий иллеш. Уж хул бераш кхетаргдолаш дег чу дуьцаш. Царех да «Хургбола мехкдаьттахой», «Заводчий илли» яхараш. Геттара хоза, дег чу, дужаш иллйш даьхар № 6, 55 йолча школий вокальни коллектива. Цига на вийгIачо кхетаде йиш я вокальни искусства къайленаша кхача гIерташ бераш хилар а, цар дагардар кхоачашде эшаш хола новкъостал де хьехархой цаона къйча хилар а.

Грознерча школий художественни самодеятельноста хIанзалца хиннаяц дукхьал маIача берий хоровой коллектива. Бакъда хIанз чакхъаьнкхача аргIанарча хьажара юкъе яр цу тайпара коллектив. Из дар № 25 йолча школа дешархой хор (кулгалхо ва Н. Я. Казанцева). Ала деза хоровой кхыча коллективий санна йоккха гоьзал йолаш яц хIанз а маIача берий хор. Цхьабакъда дош латт дешархой художественни самодеятельноста юкъе теха керда аIьаг дIахо дегIадовладара мел эша новкъостал дарах, творчески вытува болаш дола хьадаш аIашттIехьадахарах.

Ма аллара, хьалха чакхдаьлача хьажарашкарчул дикагIа яр халхара коллективий выступленеш а. Каст - каста го йиш я хIанз дешархой самодеятельни коллективий программашта юкъе вайнахъа халхарий номераш. ТIехь - тIехьагIа кIоарглуш, шаьрлуш йоагIа цар говзал.

Бакъда, хьажара йолча жюре воаккъошхоша белгал ма дарра, долаш да дешархой самодеятельноста юкъе тоьал лоархIаме кхоачамбоацараш а. Масала, укх шерара дешархой самодеятельноста хьажар хетадаь дар В. И. Ленина цIи лелача пионерски организаце 50 шу дизара. Цудухьа хеталора Ленина, Даьхенна, пионерена хетадаь иллеш хIара коллективо ши-ший репертуара дукхагIа юкъедоахийтаргдa, аьнна. Цхьабакъда, цу тайпара иллеш аIезига дийкар сцена тIера.

КIезига я городерча школашка духовой оркестраш а, халкъа инструментий оркестраш а. ХIаьта йолаш йолчар выступленеш а хила езачул хьежача эсала яр.

Цу тайпарча кхоачамбоацарех кхы а дуьца йиш яр. Цар керттера бахьан да жюре доакъошхой яхачох, берий самодеятельни коллективий кулгалхой кадраш эсала хилар. Музыканташ, балетмейстераш тоаш хиларах тарра, уж хила беза дакха квалификаци йолаш, берашца болх бе кхоаш. Цул соьгIа дукхагIа йолча школашка болаш бац илле урокаш чакхъаьла хьехархой. ХIаьта болаш йолчараш а дика боевал хормейстри болх. Цудухьа дукхагIа вокальни коллективашца дахьа ихше тайпара кхоачамбоацараш доллий дар.

Цу тайпарча бахьанца дуйцаделах да дукхагIа йолча школий халхархоша шоаш ду хилларех иштта даьай тайпара, творчески доацаш деш хилар. Цу тайпара хьал эттад дукхача халхара коллективашка, халхара талант йола, хьалхарцара безам боккха бола дешархой вай школашка дукха бола я.

Юххера аллаша лаьаш, хьалха дIахьача шерашта хиннача дешархой художественни самодеятельноста хьажарашка хиннача, укх шера хиннар шийна кийсахчача тайп-тайпарча жанраех йолча номерашка, цар говзала боарама хьакъехьа дикка тIех хиннача хилар. Цхьабакъда ше хац кIиша а цу лоархIам болча гIулакха юкъе кхоачамбоацараш дац ехита. Уж дIадаха деза еррига торонаш оарцагI а яха. Иштта мера аIайтIехьдаргдац бераш кIоаргача эстетически кхетамца кхеве.

Р. МАГОМЕДОВ.

Сурта тIа: № 38 йолча Калинина цIергIча поселкерча школа дешархой бе хIамигача сатен йоъен вайнахъа халхар деш.

И. ПЛИЕВА сурт.

ИШТТА БЕ БЕЗА БОЛХ

Бутырина улицагIа я Горпищеторга № 22 йола тика. Цу тика чу болх беш аррига 23 саг ва. Директор Новразов Iусам торговле балха йоккха опыт йола саг ва. 1934 шера деня торговле болх беш ва из. РСФСР торговле Министерства геттара дикача болхлоачун значок, дукха сийлен грамоташ еннай цунна, баркалаш кхайкадаь. Цу хана чухь енна 40 Сийлен грамота я цуга, царех 16 Казахстане волаш енна а я. Казахстане 13 шера Алтайсаинстроя ОРС-а аIашагIъийнача товарий куста директор волаш болх бьаь цо. Тика коллектив сей ду цун, чIоагIа лоархI из эдий гIуллакхаш доаккхаш, Iимерза хилар бахьан долаш.

Тика масбаза цIеней порядок йолаш а товараш ассортиментагIа ма доаттIара хоза дIанийсдаьд. Хоза хет чувьаннача сага. 1971 шера 11 бетта товарооборота план 109 процент кхочашдийр. ХIаьта шера план — 107 процент. Из бахьан долаш премеш елар продавщицашта. Укхаза болх бераш яьнй, бакъда опыт йоли кхалнах ба. Цариe юкъе къаьстта дика болх бу Банкуровас, Айдемировас, Рязанцевас, кхычар.

Тика коллектив кхы а дикагIа болх беш дIадолалаьд питилетка шоллагIа шу. Январь бетта план 112 процент кхочашдийр.

М. ДУДАЕВ.

Дай-ноаной новкъосталца

Берий даьшца - ноаношца бача балха боккха лоархIам бу Назрана № 1 йолча школа хьехархошта.

Укх деношка «Электроинструмента» заводерча клубе хилар берий даьй-ноаней общественни собрани районо и милице райотделен балхлоша дакъа а лоацаш.

Собране дийцар: «Бераш дешийта ахара, берашта кхетам балара хьакъехьа даьй-ноаной бола лоархIам» яха дош.

Трибуна тIа вола № 1 йолча Назрана юкъерча школа директор Д. Ш. Воркин-Хайа. Ше къамал деш цо дийцар школа хьехархоша беча балхах:

— Цхьан эсалагIа 530 дешархо чуьда лаьрзIа я. тха школа, — аьлар цо. — ХIаьта хIанз тха школе деша лагIа ших ваар гаргга бор. ВIалла а класса метаргIоацача помещена пайда оц аала берашта хьехара. Из бахьан долаш берашта хьехара йоаккхий хадонаш нийслу. Кружонаш а аь царга болх байта, дIаьхдаьча ден группаш яха моттиг яц. Бакъда хIаьта а иштта йола группаш я тха. Царех цаI школа директора кабинете занятеш еш я. Бакъда цу халонаша тхо мукъадахац коммунизм хьалъергIолча цIехьенна дешар хьехарех кхетам баларех доккхарех.

Тха школе болх беш 60 гаргга хьехархо ва лаккхерен специальни юкъерен образовани а йолаш. Цу наха ха а миз а ца кхобеш болх бу. Цар хьега къа эсхьа доаш. Дукха а дукхагIдола бераш дика дешаш, аэь-зардел долаш, харцахьа ца лелаш да. Цудухьа, укх дешара шера, хьалхара ах шу во доацаш чакхдовл тха школе. Бакъда, из кхы а дикагIа чакхдаргдар, аьлар цо, берий даьша-ноаноша шоай бераша дешара дукхагIа теркам тIабакхийтабалаpе. Цо дийцар кхуьнаш деагIача бераша да йиш йоаца телха гIуллакхаш леладеш хиларах а. Собране гулбеннарашка дIахьекхар шагIара ахча а кечкъадаь мехка городашка гIолла го бахкаш дийнача кхуьнаш деагIача берех машенаьекъа милице ядаь каьтетаа. Уж даьхкадар Грозне станцера. Бераша школе ловза партан кхуьхаш хиларах, гIалеташ уьзарах, урокаш леладеш хиларах, зандгешка из ухаш хирах дола масалаш доладир цо. ХIаьта цар дай-ноаной тIабахача царех цхьабараша бакъдац шоай бераш харцахьа лелаш хилар. Деша дагIа бераш дукхьал хьехархоша кхетам бала безаш лоархI цар. ХIаьта из бахьан долаш безтехкане хьехархой а лерх. Цар теркалдац школе волаш дешархочо дукхагIа даьккхача а 6 сахьат мера ца доаккхаш хилар, хIаьта кхийнса ха цо цIагIа йоаккхаш хилар, цу хана бераша хьалар шоай декхар хилар. Цудухьа чIоагIа харцлуш цу хана бераша хьалар шоай декхар на лоархIа даьй-ноаной.

Ше къамаьл деш милице района отдела начальника заместителя капитана Дудаева дийцар кхуьш боагIача кагийча наха дечча зуламех. Даьша ноаноша шоай берий кIезига йоаххо еш хиларах. Уж харцахьарча новкъа на дахийта даьша - ноаноша, общественноста де деза гIуллакхаш дийцар цо.

Берашта даьш-ноаноша бала безача кхетамах дика деашкам дийцар районо инспектора В. В. Дидигова. Цо белгалдаьккхар берашта кхетам балара школа шоай ло йиш мел дар деш хилар. Бакъда из бизза кховчамболаш хургдац, аьлар цо, берий даьша-ноаноша цу лоархIамерча гIулакха юкъе дизза дакъа ца лоацо. Вагалъа санна да цаина волаш, цIагIа бIеза къахьал деш, зудй доаца гIулакхаш леладеш хала, фу кхетам эцаргбе цунгара берана а.

Школе ший бер харцахьа лелаpах тIаьхьийхача, ше бакъдаш, цо харцахьара хIана дергдац хаац волча дас е нанас фу бувзам доаттабергбе школаца, иштта лургба школаси даси е нанаси бера ниийсача новкъа дахкIара бола лостам, аьлар инспектора. Иштта даьша - ноаноша шоай бераш телхаду, харцахьарча новкъа доах.

Назранерча № 1 йолча юкъерча школе ба берашта дешар дика хьехара, царна бизза кхетам бешш шоай низ а ха а ца кхоаш бола хьехархой. Царех а Д. А. Тутаева, А. И. Баранова, В. И. Алексеевская, Ф. Б. Маршева, кхы бараш. Бакъда берий даьшкарен ноаношкарен хьайтIа новкъостал ца кхача бизза хургбац цар беш болх хьехам.

Собране хьамаьл даьча «Электроинструмент» завода белхалоче белгалдаьккхар берий даьйи ноанойи хьийхача бахкарах кхоачам бац ца Iеш, шоай бераш иштта деш, цар школе фу леладу хьажа каст-каста школе аха безаш хилар, цар шоай берий беча теркама боккха лоархIам хилар.

Б. ШАДЫНИЕВ,
Назранин районо инспектор.

МОХК АГАР

28 марта 14 сахьати 1 минути яьлча мохк агаш хезар Грозне бахача наха.

Мохк агаре эпицентр города найбоа кIал хиннай. Къаьсттам боланагIа ходенад мохк агар Заводской районе.

Мохк агаре низ йиъ бале я.

Н. НОВИЦКАЯ.

АПРЕЛЕРА ХАОТТАМ

СССР Гидрометцентро дича хоамегIа 1972 шера апреле Кавказа Малхбоалехьерча дакъа тIа фетара бетта юкъера температура 8—11 градус йоахал йолаш хила мег (бараьмга кхоачаш а 1 градус цул лакхагIа я).

Хьалхарча итт дийнахь бийсанара температура — 1+4 градус, лоамах районашка — 8 градусага кхоачаш, деношка +6+14 градус, цхьацца йолча моттигашка + 17 градусага кхоачаш хургья.

ШоллагIча итт дийнахь бийсанара температура +3+8 градус (цхьаццайолча моттигашка лаьгта гIор а еш), лоамий районашкa — 1+4 градус, деношка — 15 + 20, цхьаццайолча моттигашка +25 градус хургья. ШоллагIа итт де чакхдоалаш шеллургья, тIехьаре итт де доалача юкъе температура лоахургья бийсанахь +1+6 градусага кхоачаш (цхьаццайолча моттигашка лаьгтах гIор еттья), деношка +7+12 градусага кхоачаш. ДIахо юкъ а айдургья температура бийсанаш 8—10, деношка 15 — 20 градус йоахалга кхоачаш.

Бетта юкъера даьохIача 50—70 мм хургья йоачаш (боарамал Iех шаьлча районашкен боарамта кхоачаш лоаман районашкен).

Юххьерчеи тIехьарчеи итташ деношка дукхагIча хьакъе хуьцалуш моркхаш а йолаш юкъ-юкъе икка а оккаш, цхьаццайолча хана догIаш е долаш, дыг къувкъаш ха хила тарлу. Бокх юкъейисача дана — хуьцалуш моркхаш, дукхагIча дакъа йоачак йоацаш. Хьалхара итт де чакхдоалаш, бутт юкъе кхоачаш, кхоалагIча итт дийнахь цхьаццайолча моттигашка хоха хила тарлу.

Япони-СССР: цхьана гIулакххаш леладара керда этап

«Советски Союз вайна географически гарга хиларах, цун ресурсаш тайп - тайпарен йIаьхийн хиларах СССР-аца цхьана гIулакххаш леладар пайданен эшаш гIулакх да. Цхьана леладу уж гIулакххаш дегIадоаладар шинне а оагIонне пайдана ха. Шинне а мехка халкъашта аьттув болаш да из».

Уж дешаш аьннад Япони торгово - промышленни палате президента, иштта корта бола гIуллакхаш цхьана леладара японо-советски комитета сопредседатель волча СИГЭО Нагано. Уж къаьстта лоархIаме да хIанз, цхьана леладу советско - японски экономически гIулакххаш шердара перспективаш хьахиннача хана, цхьана леладу уж гIулакххаш кердача элата чу доалача хана.

Цу гIулакха хIезигача лоархIаме йоаш хила езаш я дукха ха йоаццаш Токио хиннача пхелагIча советско-японски экономически совещание результаташ. Цига дийцар йоккха масштаб йола, СибарегIени Дальни Востокен Iаламa ресурсаш карверзаяреи царех пайда эцареи аьнкъе шин мехко цхьана гIулакххаш леладарна юъаенна йола массехк проект. Белгала аьнча пайдана долча оагIорахье цIа - юха дагадаьлар тюменски мехкдаьтта Японега кхаьхьийтарен из мехкдаьтта Находка яхача дальневосточни порте кхачача мехкдаьттI - провод диллареи дешашта. Якутски кIор баккхарах, Сахалина шельфе мехкIаьттея газн лахарах дола дешаш дийцар. Совещане къамаьл хилар иштта Японе Советски Союза уж проекташ кхоачашъяра банковски кредит далара хьакъехьа. Решени тIаийцай дийнача дукхача проблемах лаьца хьалла мероприятеш кийчъяра балха группаш аIашагIйоккха аьнна. Совещане итогаш йоаш, «Санкэй симбун» яхача японски газето белгалдоахар, цхьана леладеца японо - советски экономически гIулакххаша керда оагIув хьеллалуш» хилар.

Шинне а мехка юкъера дикача лоалахой гIулакхаш дегIадоаладенна, аIаш гIойле йола гIулакхаш массе оагIорехьара цхьана леладенза даргдоашлуга вахаро те хьалхадоахаш хилар. Цхьадале, СССР-и Японии экономически дегIаена, дуьнен цхьан районе улла йоккха ши держава я. Цудухьа экономика, торговле, Iилма, культура, кхыча долаьъоше цхьана гIулакхаш леладе гIерташ уж хилар хила доагIаш хIама да. ШоллагIа - дале, Советски Союза а Японена а хьаьн да хила йиш яц Дальни Востокен бIаргчача азиатски континентен кхерамалеин машар хьаллоаттабарен дешарь. Цигтара хьадоагIа цар цхьана политически гIулакхаш леладенза дарг ца хилар.

15 шу соьгIа ха кьаньай 1956 шера юкъера тIом соцабелга чIоагIдаь йолча цхьана яьча советско - японски декларацена кулгаш яьдар бахьан долаш СССР-ан Японеи юкъера гIулакхаш дертIадаьхача дена. ДIахо уж гIулакхаш дегIаьхад, кIаьта хIанзте шинна а мехко шоай шин оагIорехьарча гIулакхашка дика прогресс а яьй. Аьлча кхоачам ба, цу шин мехка юкъера товарооборот цу 15 шера 40-аза соьгIа лакх а ена 700 миллион сомал тIехъяьнча хилар.

Боккха пайда баьлар январь бутт боаш СССР кхыча мехкашкарча гIулакхий министра А. А. Громыкос Японе йинхьача визитах. Из визит бахьан долаш кулгаш яздаьча цхьана яьча советско-японски коммюнике тIа оьнна а мехко хьакхайкадир советско-японски гIулакхаш цхьатарра бокъонаш болаш хилара, чурча гIулакхашта юкъе ца гIертара, аIашин гIойле хилара принципий дарда тIа хIахо дегIадахар лоаш хилара хьакъехьа шоашта хетар цхьатарра хилар. СССР-ан Японеи юкъера гIулакхаш кхы а чIоагIагIча дарда тIа дIахо дегIадоаладара машара договор яр лоархIаме хилар бакъ а деш, оагIонаше хьакхайкадир, шоашта иттув болаш йолча хана укх шерре а машара договор дера хьакъехьадарче дешах лелаш переговораш ера шоаш тIехьа хилар. Шинна а оагIоно иштта хьакхайкадир, Советски Союзаи Японеи юкъерча доттагIаллен цхьана бувзамаш леладарех гIулакхаш дегIадоаладер Азии дерригача дуьнен тIеи машара гIулакха чIоагIIдара юкъе доккха дакъа лацар хургхилар.

А. А. Громыко визитагIа вахача хана политически дешашта нийсса иштта советско - японски гIулакхий торгово - экономически, Iилма - технически, культурни аспекташ а йийца хилар. Шаккхе оагIув аIаши барта яхаа дукха шераш хьалха перспектива а йолаш цхьана леладу экономически гIулакхаш дегIадоахуьлара дIахо а шизаш тIаахийта.

Шинна а мехка юкъерча гIулакхашка хIаналe а дика белгалонаш юьла яьнай кхыча мехкашкарча гIулакхий советски министра японски кулгалхоша яьча переговорашкара. Парламенте къамаьл деча хана Советски Союзацара гIулакхаш ше дуьцаш, Японе премьер-министра Сатос хьекхайкадир, машара договор делга «шеко йоацаш хилaнза даргдоьнаш хIама ха шинна а мехка юкъе чIоагIа гIулакхаш оттадара», хIаьта Японе правительства дика къахьетаьгга машара договор делга аIаштIехьдаккхара, аьнна. ХIаьта февралe доал деча либерально - демократически парте арадьарча политически комитето решени тIаийцай японо - советски гIулакхий дешашта бола комитет хьаьра хьакъехьа. Из комитет аIашагIйолла сэдй дола гIулакх оттадаьд, белгалдоаккх Киодо Цусин яхача агентство, арахьарча политикера японо - советски гIулакхий лоархIам тIа-тIа лаккхлуш хилаpо, уж дIахо дегIадоаладенза дарг ца хиларо.

1971 шера итогаша тешал ду, тайп-тайпарча доакъошка советско - японски бувзамаш шераlуш хилара, цхьабакъда, дIахо уж дегIадоаладара торонаш кхочачала гаьна я. ДегIадаьхача капиталистически мехкех болча СССР торговле партнерашта юкъе хьалхара моттиг лоац хIанз Японе. Советски Союзера ший промышленноста хиланза даргдоаца бедаьа дукха тайпаш ийлу Японе. Цу цхьан хана Японера ийдеш дола дукха товараш, эггара хьадза тайп-тайпара машенаши оборудованешн, боккхача лоархIаме да вай мехка халкъа боахама.

Толаме дегIоух йода йистерча Японе малхбузехьарча префектурашта Дальни Востокерча советски районашта юкъера торговли. Нагахьа санна 1969 шера цун объем 5 миллион сома хиннаяле, 1970 шера 18 миллионега кхоачаш лакхъеннай из.

ХIанз Японена вай торговли Находка яхача дальневосточни портага гIолла леладеш я. Совхе шита хиннаа японски байрах тIаьгIа 400 соьгIа торговни кема. Цхьабакъда, из порт хIанз халла мара лоархIаш хьегIахка мухьаш чакхдаха. ХIаьта дIахо кхы а йоккхагIа хуьгIолаш я японо - советски торговли. Цудухьа тIаийцае Нахоткера гаьна йоацаш, Врангела бухте эггара кердагIа йолча техникана кийчъяь йоккха порт хьаьра хьакъехьара решени а. Японе лакхе латта гIозараш чIоагIгIа хьешт долаш хилар керда порт хьалъеча дакъа лаца. «Кердача порто, — аьлар цкъа ше интервью луш Японе торгово-промышленни палата президента С. Нагано, — японо-советски бувзамаш шеодаран Сибаре гIара йIаьхий ресурсаш яхарах новкъостал даь ца Iеш, цо иштта дуцца халкъашта юкъера торговли дегIайоалaрна аьттув а боахкергба аьнна хеташ, да тхо. «Врангела бухте порт хьалъяве а СибарегIарча хьун ресурсаш хьаьхара а вай мехка 100 миллион сом соьгIа кредиташ деннад Японе.

ГIаьххача хана латтаргдолаш шаккхе мохк экономически дегIабаре перспективаш теркальеша хилийта безаш бар Советски Союза, — аьлар СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина «Асахи» яхача газета ше интервью луш. — Японецара оай торгово - экономически гIулакхаш, хIана аьлча цо цу тайпара гIулакхаш дог тийшаш чIоагIа хулийт. «Дукхьаа из долле хIема теркал а деш кийчъаьа 1971 шера кулгаш яздаьа яр 1971 — 1975 шерашта лаьдтIа кердача пхе шера оттаьа торговни соглашена. Цу соглашене харда тIа дIа-хьа доххача товарий еррига объем укх пхе шера 5 миллиард сом гарга, е цул хьадагIа хIадахача пхе шерашца кийсача шоаза хIана хилан аьнна дукхагIа хургья.

Торгово - экономически бувзамаш дегIадаккхарца цхьана дика шерлургья политически дакъера советско - японски контакташ а. Совхе Советски Союзе хилар Японе пхе политически партех йиъне викалаш. Кхы а дукхагIа чIоагIделар профсоюзни бувзамаш. Алхха укх тIеххьарча шин шера Советски Союзе хиннай 50 японски профсоюзни делегаци. Цу цхьан хана Японе яха хиннай советски профсоюзий итташ делегацеш.

Кхетадеш да, советско - японски гIулакхаш шердалар ца делаш дола низаш а хIана укх сахьате Японе хилар. Цар дIадех мехка милитаризаци ерга, японо-америкамски тIема барт чIоагIбелга. Цхьабакъда японски общественноста шерача гIозараште лой вай шин мехка юкъера гIулакхаш чIоагIдалар, советски халкъаца машаре доттагIалле долаш дала гIерт уж.

Из даьза дийг ца хилар кхетадерга тIа-тIа шерагIа дIадаржаш латт японски политически гIозарашка а. Укх шера визитаца вай мехка хиннав японски парламента советашкий палата председатель Кэндзо Коно. Советски Союзе варах шийна хетаденнараш дуьцаш К. Коно аьлар: «СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателаца Н. В. Подгорнеца, СССР Лакхехьарча Совете, Гуржий ССР Лакхехьарча Совете дукхача моттигерча Советашка хиннача беседашa советски наха ца аIашагIаеттаьалеро цIаьхха а, дог тешадар се вай шин халкъа юкъе эггара ийхатIа дола бувзамаш чIоагIдалза дарг ца хиларах».

М. ДЕМЧЕНКО.
(ТАСС).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 март

9.30 — Передачай программа. 9.35— Кердадараш. 9.45 — Школьни каникулий деношка. Къонабарий творчество. 10.55 — Рыжс. «Ях сaг наькъа аравьлиав» яха телевизионни спектакль. 2-гIа дакъа. 12.30 — Деза ди доаце хьехар. Берий книжкий дукхабезача турпалаша дакъа лоацаш йола театрализованни представлени. 13.30 — Кердадараш. 15.30 — Передачай программа. 15.55 Эрсий мотт. Дешара передача. 16.40 — Школьни каникулий деношка. Кердадар лоархаш. 17.25 — Документальни фильм. 17.50 — Телевизионни кердадераш (нохчий, эрсий меттала). 18.10 — КПСС XXIV съезда шу дизарга. 18.40— Дуьнен халкъашта юкъера обозрени. 18.55 — Музыкальни пауза. 19.00 — КПСС XXIV съезда сонамаш кхочашде. Иштта аIаштIехьйоаккха оаха яхь. 19.30—«Ха» Информационни программа. 20.00 — Московски паччахьалкхен филармоне 50 шу дизара хетадаь концерт. Консерваторе йоккхача залера трансляци. 21.30 — «МугIарерча Дедова» яхаe керда телевизионни художествении фильма премьера. 22.40 — Кердадераш. Передачай программа.

31 март

9.30 — Передачай программа. 9.35— Кердадераш. 9.45 — Школьни каникулий деношка. Пионераш мугIарера болх. 10.15 — Математиках йола олимпиада. ШоллагIа тур. 11.15 — Берашта фильм. «Агуттанерчии хIамаш» яха художественни фильм. 12.30 — Пятилетка шоллагIа шу. 13.00 — Кердадераш. 15.55 — Передачай программа. 16.00 — Катаев. «Полна вoIа». Литературах йола дешара передача. 16.30 Профессех дола дуьцар. Тхо металлисташ да. 17.00 Школьни каникулий деношка. «Дешо шайба» яхача клубе прези иккхар. Физкульт яхь. Нохчийскере передача. 18.00 — Хьалха летта тарех йола музыкальни передача. 18.40 — Сaг къахьетамца сий долаш ва. Хьалхалаттарaш. 18.55 — Телевизионни кердадераш (гIалгIай, эрсий меттала). 19.10 — Хоамаш, реклама. 19.15 — «Къонахь» эфире а Первера передача. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Художественни фильм. 21.45 — Литовски ССР искусства мастерий концерт. Волейболах передача. 22.40 — Кердадераш. Передачай программа.

РАДИО

30 март

6.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.25 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.23 — Студентий гIулакхий хьакъехьа яха передача (нохчий меттала). 8.40 — Нашхой за Галашкс дIаоала иллеш (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 9.15 — Коммунисташ къахьегамхой ШалтIеньбахкар ба. 9.30 — Нохч-ГIалгIай апарий концерт (гIалгIай меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — «Ленина парте мугIарера вара» яха очерк (гIалгIай меттала). 16.30 — «Нохч-ГIалгIай апарий фольклор» яха передача (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.40 — «ВIашагIкхетар» яха дуьцар (эрсий меттала). 19.00 — Москва.

31 март

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25—«Дьна гIулакхашта, дезача доашотех дукьалара советски керда гIулакхаш» яха беседа (гIалгIай меттала). 8.40 — Ашараш. 8.55 — Социалистически йола байраш хьадагIа оаши корреспонденташ (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 9.10 — «Хелаче илеш, ашархой» яхаче белхалоера передача (нохчий меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05— Микрофона хьалхашка а Нохч-ГIалгIай телевидени радиовещанин инструментальни ансамбль а солисташ а (гIалгIай меттала). 16.30 — Грозненски мехкдаьтта институте геолого-разведочни факультета хьехархошта а студенташта а йола концерт (эрсий меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.40 — Москва.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи кIезиг - дукха чоркхаш а йолаш йоачаш а йоацаш. Iуйрийна цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара гIийле мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 13—18, Грозне 13—17 градус йоахал йолаш хила а тарлу. Кхоанен лоамен хуьцалуш моркхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара лаьгIа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсанашка 2 градус шелалгара 3 градус йоахала кхоачаш деношка 10—15 градус йоахал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-31, 364051, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж) Телефонаш: редактора — 3-44-06; редактора зам.— 3-30-11; Жаммоаллама секретара — 2-34-39; партийни вахаран, культуран, промышленностен отделий — 3-42-36; юрта боахама отдела — 3-42-29; письмой отдела и бухгалтерии — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революцин проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-31 364051 ул. Ленина, 11 (3-й этаж) Телефоны: редактора—3-44-06; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря—2-34-39; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-36; отдела сельского хозяйства — 3-42-29; отдела писем и бухгалтерии—2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02001. Заказ № 2343.